

UPOREDNA ANALIZA RAZLIČITIH NASTAVNIH PLANOVA I PROGRAMA PRAVNIH FAKULTETA U DRŽAVAMA ČLANICAMA SAVETA EVROPE

► Dr Maria MUSMUTI

Sufinansira
Evropska unija

COUNCIL OF EUROPE

Sufinansira i sprovodi
Savet Evrope

Ova publikacija je pripremljena uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope u okviru programa Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku. Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorke i ne predstavlja nužno zvanične stavove Evropske unije, ni Saveta Evrope.

Dozvoljena je reprodukcija izvoda (do 500 reči), osim za komercijalne svrhe, pod uslovom da je očuvan integritet teksta, da se izvod ne koristi izvan konteksta, da ne daje nepotpune informacije, niti na neki drugi način dovodi čitaoca na pogrešne zaključke o njegovoj prirodi, obimu ili sadržaju teksta.

Izvor teksta je uvek obavezno navesti na sledeći način "©Savet Evrope, 2026". Sve druge zahteve za reprodukciju/prevod dela ili celog teksta, treba uputiti na Direktorat za komunikacije, Savet Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili na publishing@coe.int).

Svu ostalu korespondenciju koja se odnosi na ovu publikaciju treba uputiti na adresu:
Human Rights and Justice Co-operation
Department

© Fotografija na koricama:
[Smolaw/Shutterstock.com](https://www.smolaw.com)
Dizajn i prelom: Kuća štampe Plus d.o.o.

Council of Europe
Human Rights and Justice Co-operation
Department
F-67075 Strasbourg Cedex
www.coe.int

© Savet Evrope, avgust 2026. Sva prava zadržana.
Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima.

UPOREDNA ANALIZA RAZLIČITIH NASTAVNIH PLANOVA I PROGRAMA PRAVNIH FAKULTETA U DRŽAVAMA ČLANICAMA SAVETA EVROPE

Dr Maria Mousmouti, ekspertkinja Saveta Evrope

SADRŽAJ

REZIME	5
POGLAVLJE I: UVOD	7
POGLAVLJE II: ETIČKI STANDARDI, ODGOVORNOST I NEZAVISNOST PRAVOSUĐA U NASTAVNIM PLANOVIMA I PROGRAMIMA PRAVA	9
2.1. Osnovne studije	11
2.1.1. Grčka	11
2.1.2. Francuska	11
2.1.3. Irska	11
2.1.4. Holandija	12
2.1.5. Španija	13
2.2. Postdiplomske studije	14
2.2.1. Grčka	14
2.2.2. Francuska	14
2.2.3. Irska	16
2.2.4. Holandija	16
2.2.5. Španija	18
2.2.6. Iskustva izvan Saveta Evrope	19
2.3. Stručni kursevi	21
2.4. Projekti i druge inicijative	23
POGLAVLJE III: ETIČKI STANDARDI, ODGOVORNOST I NEZAVISNOST PRAVOSUĐA U NASTAVNIM PLANOVIMA I PROGRAMIMA PRAVOSUDNIH AKADEMIJA	24
3.1. Grčka	27
3.2. Francuska	29
3.3. Irska	32
3.4. Holandija	33
3.5. Španija	33
3.6. Rumunija	36
3.7. Portugalija	37

POGLAVLJE IV: ANALIZA I PREPORUKE	39
4.1. Zaključci	39
4.2. Preporuke	41

Rezime

Studiju **Uporedna analiza različitih nastavnih planova i programa pravnih fakulteta u državama članicama Saveta Evrope** je naručio Savet Evrope od Fondacije Themistokles i Dimitris Tsatsos – Centra za evropsko ustavno pravo (CECL) u okviru projekta „Jačanje pravne kulture u Srbiji i kapaciteta Visokog saveta sudstva i Visokog saveta tužilaštva” (2026). Projekat je deo programa EU i Saveta Evrope Horizontal Facility III za Zapadni Balkan i Tursku, koju finansiraju Evropska unija i Savet Evrope.

Cilj projekta je da unapredi nepristrasnost, odgovornost i efikasnost pravosuđa u Republici Srbiji jačanjem kapaciteta pravosudnih institucija za sprovođenje novog pravnog okvira i unapređenjem nezakonodavnih mera za poboljšanje pravne kulture u Republici Srbiji.

Projekat se oslanja na postignuća reforme pravosuđa u Republici Srbiji i usmeren je na podršku primeni ključnih garancija nezavisnosti i odgovornosti pravosuđa koje su tom reformom uvedene. Kako bi se taj cilj postigao, neophodno je jačati pravno obrazovanje mladih stručnjaka. Stoga se unapređenje pravne kulture kroz obrazovanje budućih pravnih stručnjaka prepoznaje kao preduslov održive reforme pravosuđa i povećanog poverenja javnosti u pravosuđe. Suočavanje sa tim izazovima na nivou pravnog obrazovanja i rani profesionalni razvoj su stoga od suštinske važnosti. Ipak, pravno obrazovanje u Republici Srbiji i dalje se prvenstveno zasniva na teoriji, sa ograničenim sistematskim fokusom na pravničke veštine i pojam nezavisnosti pravosuđa u praksi.

Cilj konsultantskih aktivnosti bio je da se:

- ▶ analiziraju nastavni planovi i programi pravnih fakulteta u najviše pet država članica Saveta Evrope, sa fokusom na integraciju etičkih standarda, odgovornost, pojam nezavisnosti pravosuđa u praksi i pravničke veštine (sastavljanje odluka, kvalitet pravnog obrazlaganja, jasnoća izražavanja i doslednost prakse);
- ▶ izradi nacrt analize sa sažetkom zaključaka;
- ▶ pripremi uporedna analiza sa preporukama za unapređenje pravnog obrazovanja.

Studija je izvršena kroz sekundarno istraživanje dostupnih izvora i pokrila je sledeće zemlje: Grčku, Francusku, Irsku, Holandiju i Španiju. Zemlje su izabrane u cilju predstavljanja različitih pravnih sistema i različitih pristupa pravnom obrazovanju i

pravosudnom obrazovanju. U nekim delovima studije zabeležena su i iskustva drugih zemalja. Informacije predstavljene u studiji prikupljene su kroz sekundarno istraživanje dostupnih izvora i pregled literature.

Glavni zaključci studije su sledeći:

- ▶ Programi osnovnih studija prava pokazuju vrlo mali stepen integracije tema u pogledu etičkih standarda, odgovornosti i nezavisnosti pravosuđa u praksi, ako je integracija uopšte i prisutna. Čak i ako se takve teme pominju, one nisu samostalne, već su deo postojećih predmeta.
- ▶ Praktične veštine u pogledu sastavljanja odluka, pravnih obrazlaganja, jasnoće izražavanja i doslednosti prakse prisutne su kao ishodi učenja, ali nisu uvek samostalne teme u obrazovanju na osnovnim studijama prava. Neki programi imaju jasnu praktičnu orijentaciju, dok je drugi integrišu u nastavne metode.
- ▶ Čini se da izučavanje pravosuđa ne predstavlja istaknutu oblast postdiplomskih studija. Postdiplomski programi koji se odnose na međunarodno pravosuđe, pravdu i mir itd. ne uključuju praktične veštine relevantne za oblast pravosuđa.
- ▶ Specijalizovani ili stručni postdiplomski kursevi povezani sa pristupom pravnoj ili pravosudnoj struci u većoj meri integrišu teme koje se odnose na nezavisnost, odgovornost i etiku i prateće praktične veštine.
- ▶ Nastavni planovi i programi pravosudnih akademija izričito obuhvataju obuku posvećenu nezavisnosti pravosuđa, odgovornosti, etici i njihovim primenama u praksi. Postoje razlike u težini tih obuka. U nekim slučajevima, obuke su „lakše“, površnije i više teorijske, dok su u drugim te oblasti uključenije u sve aspekte ponuđene obuke, a akcenat se stavlja na praktične aspekte i implikacije tih tema.

Struktura izveštaja je sledeća:

- ▶ U Poglavlju I nalaze se uvod u temu, ciljevi i metoda studije.
- ▶ U Poglavlju II razmatra se integracija pojmova povezanih sa nezavisnošću pravosuđa, odgovornošću i etikom u programe osnovnih i postdiplomskih studija, u stručne kurseve i u druge inicijative u odabranim državama članicama.
- ▶ U Poglavlju III analizira se integracija konceptata nezavisnosti pravosuđa, odgovornosti i etike u nastavne planove i programe pravosudnih akademija. U tom poglavlju, pored inicijalnih pet zemalja (Grčka, Francuska, Irska, Holandija i Španija), razmatra se i situacija u Portugaliji, Rumuniji i Češkoj Republici.
- ▶ U Poglavlju IV sumirani su zaključci studije i navedene su preporuke za unapređenje pravnog obrazovanja.

Istraživanje je sproveda dr Maria Mousmouti, izvršna direktorka Centra za evropsko ustavno pravo i naučna saradnica na Institutu naprednih pravnih studija Univerziteta u Londonu, u periodu od 2. marta do 30. aprila 2026.

Stavovi izneti u ovom radu, kao i druge činjenične greške i propusti, isključivo pripadaju autoru.

Poglavlje I: Uvod

Na pravnim fakultetima studenti uče da su sudovi i sudije najvažnije za primenu zakona. Ipak, koliko pravno obrazovanje priprema pravnike za karijeru u pravosuđu?

U ovom istraživanju ispituje se postojanje veza između pravnog obrazovanja i pojmova ključnih za demokratsko upravljanje i profesionalnu odgovornost pravničkih profesija, kao što su nezavisnost pravosuđa, odgovornost i etički standardi. Takođe se istražuje naglasak koji pravno obrazovanje stavlja na primenjene pravničke veštine kao što su pravno obrazlaganje, sačinjavanje odluka, jasnoća izražavanja i doslednost prakse.

Postojeća literatura i istraživanja ukazuju na to da postoje različiti nivoi interakcije između pravnih fakulteta i sudova koji se javljaju u različitim oblicima i uz mnoge razlike među zemljama i pravnim sistemima¹. Da li su nastavni planovi i programi pravnih fakulteta sačinjeni tako da pripremaju studente za profesije u pravosuđu i da nude relevantne veštine onima koji su zainteresovani za karijeru u pravosuđu? Da li su osmišljeni tako da podižu nivo svesti i neguju kulturu nezavisnosti i odgovornosti?

Ciljevi i obim studije

Cilj konsultantskih aktivnosti bio je da se:

- ▶ analiziraju nastavni planovi i programi pravnih fakulteta u najviše pet država članica SE, sa fokusom na integraciju etičkih standarda, odgovornost i pojam nezavisnosti pravosuđa u praksi i pravničke veštine (sastavljanje odluka, kvalitet pravnog obrazlaganja, jasnoća izražavanja i doslednost prakse);
- ▶ izradi nacrt analize sa sažetkom zaključaka;
- ▶ pripremi uporedna analiza sa preporukama za unapređenje pravnog obrazovanja.

Studija je sprovedena od 1. marta do 30. aprila 2026. i u njoj su istražena sledeća pitanja u uporednoj perspektivi:

- ▶ stepen integracije pojmova nezavisnosti pravosuđa, etike i pravničkih veština u nastavne planove i programe osnovnih i postdiplomskih studija na pravnim fakultetima u pet zemalja;

1 Langbroek, P M & Sluijs, Q 2013, Judicial administration- Comparison of Case Summaries and Comments with a View to an Inventory of Possible Judicial Training Needs in Europe. in D Piana, P M Langbroek, T Berkmanas, O Hamerslev & O Pacurari (eds), Legal Education and Judicial Training in Europe. Eleven, Den Haag, p. 199–253.

- integracija tih tema u nastavne planove i programe pravosudnih akademija;
- integracija tih tema u stručne kurseve ili druge kontekste.

Metoda studije

Studija odgovara na istraživačka pitanja kroz pregled i poređenje iskustava pet država članica Saveta Evrope i drugih zemalja van grupe Saveta Evrope. Pokrivene zemlje obuhvataju Grčku, Irsku, Francusku, Španiju i Holandiju. Zemlje su izabrane tako da predstavljaju različite pravne sisteme i različite pristupe obrazovanju u oblasti prava i pravosuđa. U nekim delovima studije navedena su i iskustva dodatnih zemalja.

Struktura studije

Struktura izveštaja je sledeća:

- U Poglavlju I nalaze se uvod u temu, ciljevi i metoda studije.
- U Poglavlju II razmatra se integracija pojmova povezanih sa nezavisnošću pravosuđa, odgovornošću i etikom u programe osnovnih studija, programe postdiplomskih studija, u stručne kurseve i u druge inicijative u odabranim državama članicama.
- U poglavlju III analizira se integracija konceptata nezavisnosti pravosuđa, odgovornosti i etike u nastavne planove i programe pravosudnih akademija. U tom poglavlju, pored inicijalnih pet zemalja (Grčka, Francuska, Irska, Holandija i Španija), razmatra se i situacija u Portugaliji, Rumuniji i Češkoj Republici.
- U poglavlju IV sumirani su rezultati studije i navode se preporuke za Republiku Srbiju.

Poglavlje II: Etički standardi, odgovornost i nezavisnost pravosuđa u nastavnim planovima i programima prava

Cilj pravnog obrazovanja jeste da obuča pojedince o načelima, teoriji i praksi u oblasti prava i da ih pripremi za različite profesije u tom domenu. Univerzalni aspekti pravnog obrazovanja obuhvataju poznavanje ključnih predmeta iz različitih oblasti prava, veštine pravničkog razmišljanja i analize, veštine donošenja odluka i komunikacije, primenjene veštine i pravnu etiku i odgovornost.

U ovom poglavlju razmatra se da li, kako i u kojoj meri postojeće pravno obrazovanje integriše teme povezane sa nezavisnošću pravosuđa, odgovornošću i etičkim standardima. U tom smislu studija razmatra a) nastavne planove i programe osnovnih studija na odabranim pravnim fakultetima, b) postdiplomske studije sa specijalizacijom za bilo koju od napred navedenih tema i c) druge inicijative ili projekte.

Ovo poglavlje usredsređeno je na pet zemalja: Grčku, Irsku, Francusku, Španiju i Holandiju. Zemlje su izabrane u cilju predstavljanja različitih pravnih sistema i različitih pristupa pravnom i pravosudnom obrazovanju. Mapirani su glavni pravni fakulteti u svakoj zemlji i razmotreni su njihovi glavni programi prava. Nastavni planovi i programi studija prava prikazani su u tabeli u nastavku.

Tabela 1: Pregled programa prava

Grčka	Francuska	Španija	Holandija	Irska
Pravni fakultet u Atini	Université Paris 1 Panthéon Sorbonne	Univerzitet Komlutense u Madridu	Univerzitet u Lajdenu	Univerzitetski koledž u Dublinu
Pravni fakultet Aristotelovog univerziteta u Solunu	Université Paris-Panthéon-Assas (Paris 2)	Univerzitet IE	Univerzitet u Utrehtu	Trinita koledž u Dublinu
	Université Paris Sactay	Univerzitet u Barseloni	Univerzitet u Tilburgu	Univerzitet u Limeriku
	Université PSL (Paris Sciences & Lettres) Université	Universidad Carlos III de Madrid	Univerzitet u Groningenu	Univerzitet u Majnutu
	Toulouse 1 Capitole	Universidad Autónoma de Madrid		Univerzitet u Golveju
	Univerzitet Sorbona	Universidad de Sevilla		
	Univerzitet Eks-Marselj			

2.1. Osnovne studije

Stotine institucija nude različite nivoe obrazovanja u oblasti prava u državama članicama Saveta Evrope. Pregled osnovnih studija u pet zemalja (Francuska, Grčka, Irska, Španija i Holandija) pokazuje da se one prevashodno bave opštim teorijskim pravnim znanjem u širokom spektru ključnih oblasti u pravu. Studije integrišu mali broj tema povezanih sa pravosuđem, ako to uopšte i čine. Komparativno malo se naglašavaju etički standardi, odgovornost, nezavisnost pravosuđa u praksi, ali su ti elementi dosta izraženi u nekim programima. Nije moguće isključiti integrisanje takvih tema u postojeće predmete, iako one ne postoje kao samostalne.

2.1.1. Grčka

U Grčkoj Pravni fakultet u Atini² i Pravni fakultet Aristotelovog univerziteta u Solunu svojim programima pokrivaju sve oblasti javnog, građanskog, procesnog prava, evropskog i međunarodnog prava. Ne postoje moduli koji se odnose na etičke standarde, odgovornost i nezavisnost pravosuđa u praksi. Programi se ne bave izričito veštinama usmerenim na pravno obrazlaganje i istraživačkim veštinama, već predstavljaju deo praktičnih/primenjenih aspekata obrazovanja.

2.1.2. Francuska

Pravno obrazovanje u Francuskoj karakteriše snažan fokus na materijalno pravo, uz određeni naglasak na praktičnim pravničkim veštinama i mekim veštinama poput jezika. Recimo, program prava na Panteonu – Sorboni 1 već od prvog semestra uključuje jezičke predmete (*anglais juridique, espagnole juridique*) i intenzivnu metodološku nedelju sa personalizovanim uvodom u stil i pravnu metodologiju. Ti predmeti postoje i na ostalim godinama. Ne postoje specijalizovani predmeti o nezavisnosti pravosuđa, odgovornosti ili profesionalnoj etici.

2.1.3. Irska

Može se reći da na programima prava u Irskoj postoji snažno interesovanje za razvoj praktičnih pravničkih veština. Program prava na Triniti koledžu pokriva sve module materijalnog prava³ i obuhvata modul Kliničko pravno obrazovanje⁴ koji nudi studentima uvod u pravnu praksu, pružajući im mogućnost razvijanja ključnih stručnih

2 https://www.law.uoa.gr/fileadmin/depts/law.uoa.gr/www/uploads/Sxoli/Programma_CH.E_2025-2026.pdf

3 Program obuhvata module: Ustavno pravo, Osnove prava, Sudska praksa, Zemljišno pravo, Deliktno pravo, Krivično pravo, Ugovorno pravo, Pravično pravo, Zakonodavstvo i regulativa, Pravna sredstva privatnog prava, Simulacija sudskog postupka, Upravno pravo, Kolektivno radno pravo, Kritičke perspektive prava, Englesko zemljišno pravo, Evropska ljudska prava, Dokazi, Porodično i dečije pravo, Pravo u oblasti bezbednosti hrane, Pravo u oblasti industrijske svojine, Pravo u oblasti intelektualne svojine, Pravo u oblasti informacionih tehnologija, Filozofija prava, Medijsko pravo, Medicinsko pravo i etika, Međunarodno javno pravo, Odgovorno poslovanje, EGS i Etika. Videti: <https://www.tcd.ie/courses/undergraduate/modules/law/>

4 Videti modul Kliničko pravno obrazovanje dostupan na: <https://www.tcd.ie/law/programmes/undergraduate/modules/sophister-law-modules/clinical-legal-education/>

veština koje su neophodne pravnicima, kao i sticanje vrednog praktičnog iskustva u pravnom okruženju. Što se tiče sadržaja, kliničko pravno obrazovanje omogućava studentima da iz prve ruke steknu iskustvo u pravnoj praksi, po smatrajući, pomažući i učestvujući u radu organizacija i da primene i razviju svoje pravničke veštine i znanje na praktičan način. Studenti takođe pohađaju časove advokature koji su usredsređeni na razvoj stručnih pravničkih veština studenata i koji podstiču razumevanje pravne etike, a u širem smislu omogućavaju studentima da razumeju ulogu advokata u društvu.

Studije prava na Univerzitetskom koledžu u Dublinu spajaju osnove poznavanja pravnog sistema (ustavno pravo, ugovorno pravo, deliktno pravo) i pravničke i stručne veštine. Na trećoj i četvrtoj godini takođe postoje moduli kliničkog prava koji pružaju mogućnost iskustvenog učenja⁵.

Studije prava Univerziteta u Golfeju nude modul „Kritičko razmišljanje za pravnike“⁶ čiji je cilj da studentima omogući detaljno razumevanje i primenljivo znanje o osnovnim tehnikama analize i konstrukcije argumenata, ubeđivanja i retorike i formiranje pravne politike. Program takođe obuhvata modul pod nazivom „Simulacija sudskog postupka“⁷, koji obezbeđuje sticanje praktičnih veština za izradu pravnih dokumenata, zastupanje i parničenje i veštine pravne prakse, posebno iznošenje pravnih argumenata. Obuhvata nastavni element usredsređen na sastavljanje dokumenata i pisanih podnesaka.

2.1.4. Holandija

Osnovne studije prava u Holandiji uglavnom su usredsređene na ključne oblasti prava. Holandski univerziteti imaju snažnu međunarodnu orijentaciju koja se može odraziti i u izboru tema (na primer, pravo u oblasti informacionih tehnologija), ali ne obuhvataju konkretne teme iz oblasti pravosuđa, niti se značajnije bave profesionalnom etikom.

Pravni fakultet u Lajdenu nudi širok spektar studijskih programa, uključujući osnovne studije i dodatne specijalizacije. Na Univerzitetu u Groningenu moguće je steći diplome osnovnih studija prava iz pravnih oblasti poput prava u informacionim tehnologijama, notarskog prava, holandskog prava, međunarodnog prava i evropskog prava.

Univerzitet u Tilburgu nudi jedinstveni program Globalno pravo⁸. Program se razlikuje po tome što, iako nudi tradicionalno pravno obrazovanje iz svih glavnih oblasti kao što su ugovorno pravo, deliktno pravo, krivično pravo, upravno pravo, svojinsko-pravni odnosi i ustavno pravo, prevazilazi poznavanje samo jedne jurisdikcije i nastoji da omogući razumevanje i rad u pravnim sistemima na nacionalnom, transnacionalnom i međunarodnom nivou. Ovaj program ne obuhvata teme u pogledu etike, odgo-

5 Videti način sticanja diplome osnovnih studija prava dostupan na: https://hub.ucd.ie/isis/IW_HU_MENU.P_PUBLISH?p_tag=COURSE&MAJR=LWS6&AUDIENCE=EU

6 Videti informacije o modulu Kritičko razmišljanje za pravnike dostupne na: https://www.universityofgalway.ie/courseinformation/module/LW3121?_gl=1*1oqve4h*_gcl_au*MTQ0NDQ2MDIzNC4xNzc3NDU3NDE1

7 Videti informacije o modulu Simulacija sudskog postupka dostupne na: https://www.universityofgalway.ie/courseinformation/module/LW437?_gl=1*1oqve4h*_gcl_au*MTQ0NDQ2MDIzNC4xNzc3NDU3NDE1

8 Videti Globalno pravo, diplomirani pravnik, dostupno na: <https://www.tilburguniversity.edu/education/bachelorsprograms/global-law>

vornosti ili nezavisnosti pravosuđa. Ipak, on obuhvata posebne module „Metode i tehnike“ i „Akademske i pravničke komunikacione veštine“ 1 i 2.

2.1.5. Španija

U pravnom obrazovanju u Španiji postoji jasno interesovanje i za praktične aspekte i za etičke standarde.

Diploma osnovnih studija prava na Univerzitetu Karlos III izdvaja se kao dobar primer tog trenda. Cilj je obrazovati stručnjake specijalizovane za obavljanje različitih pravnih profesija (pravnike, sudije, advokate, javne beležnike, pisare itd.). Program je snažno usmeren na praktične elemente. Modul „**Meke veštine**“⁹ nudi radionice o interpersonalnoj komunikaciji, upravljanju konfliktima, pregovaranju, organizaciji personalnog posla i vremena itd. Modul „Konstruisanje pravnih koncepata“¹⁰ usredsređen je na humanističke sadržaje, pisano i usmeno izražavanje, etičke principe, etičku dimenziju prava i potrebu za odgovornim postupanjem u odbrani osnovnih prava i socijalne pravde. Na pravnoj klinici učenje se aktivno odvija, postoji saradnja sa udruženjima, fondacijama ili administracijama koje podržavaju osobe ili grupe u nepovoljnom položaju. Modul „**Etika i profesionalna odgovornost**“¹¹ usredsređen je na odnos između etike i morala u praksi pravničkih profesija, različite modele etike u odnosu na profesionalne aktivnosti, donošenje odluka i rešavanje problema sa etičkog aspekta, etička pitanja povezana sa profesionalnim aktivnostima u oblasti prava, pretežno aktivnostima sudija, advokata i tužilaca, kao i etičkim obavezama. Predmet razvija veštine i sposobnosti koje se ne stižu u drugim disciplinama i neguje kritički duh studenata.

Sadržaj obuhvata predavanja o etici i moralu, metaetici i normativnoj etici, etici, ekonomiji i pravu, osnovnim pravima i profesionalnoj delatnosti, korelaciji između ustavnih načela i vrednosti socijalne i demokratske vladavine prava za građane, javne funkcije i stručnjake, konceptima i funkcijama profesionalne deontologije, etici i profesionalnoj deontologiji, samoregulaciji i heteroregulaciji u profesionalnoj delatnosti, profesionalnoj deontologiji sudija, pravosudnoj etici, načelima pravosudne etike Visokog saveta sudstva, profesionalnoj deontologiji advokata, socijalnoj funkciji zastupanja, opštem statutu zastupanja, odnosu sa klijentima, suprotnom stranom, kolegama i drugim stručnjacima, profesionalnoj deontologiji drugih pravničkih profesija, značenju, funkciji i etici profesije tužioca, značenju, funkciji i etici profesije advokata.

Diploma ovih studija omogućava pristup master studijama u oblasti pristupa obavljanju pravničke profesije nakon kojih svršeni studenti stižu pravo da se bave advokaturom u Španiji.

9 Videti modul Meke veštine dostupan na: <https://www.uc3m.es/bachelor-degree/uc3m-plus/crosscurricula/soft-skills>

10 Videti modul Konstruisanje pravnih koncepata dostupan na: <https://aplicaciones.uc3m.es/cpa/generaFicha?est=206&plan=557&asig=13608&anio=2025&idiom a=2>

11 Videti modul Etika i profesionalna odgovornost dostupan na: <https://aplicaciones.uc3m.es/cpa/generaFicha?est=206&plan=557&asig=14100&anio=2025&idioma =2>

2.2. Postdiplomske studije

Na osnovu pregleda programa postdiplomskih studija u Grčkoj, Francuskoj, Irskoj, Holandiji i Španiji zaključuje se da postoji mali broj specijalizovanih programa u oblasti pravosuđa ili na teme povezane sa pravosuđem, ali je i taj broj veći u poređenju sa osnovnim studijama.

Postdiplomske studije su pretežno usredsređene na teme u oblasti materijalnog prava. Čini se da se pravosuđe značajnije ne izučava na studijama, uz izuzetak specijalizovanih i stručnih programa.

2.2.1. Grčka

U Grčkoj ne postoje postdiplomske studije usredsređene na pravosuđe ili koje obuhvataju teme koje se odnose na nezavisnost pravosuđa, odgovornost i etiku.¹²

2.2.2. Francuska

Univerziteti u Francuskoj imaju ulogu i stručnom obrazovanju. Nekoliko univerziteta nudi pripreme kurseve za pristup profesijama u oblasti pravosuđa ili advokatskoj profesiji.

Univerzitet Evry Val D'Essonne – UEVE nudi Master studije u oblasti pravosuđa, suđenja i postupaka. Ove master studije nude sveobuhvatno razumevanje pravnih sistema, usredsređujući se na različite pravosudne procese. Na studijama se istražuju složenosti suđenja, postupaka i pravnih okvira koji upravljaju sprovođenjem pravnog sistema. Namenjen onima koji žele da prodube svoje pravno znanje, ovaj program omogućava studentima sticanje veština kritičke analize i bavljenja pitanjima u oblasti pravosuđa. Diplomirani studenti mogu imati karijere u različitim sektorima, uključujući pravnu praksu, javne politike i sprovođenje zakona. Program takođe priprema studente za uloge u oblasti pravnog konsaltinga, zastupanja i usklađenosti, omogućavajući im da se dobro pripreme za profesionalno okruženje u pravosuđu koje se stalno menja. Obuka omogućava studentima poznavanje različitih aspekata suđenja i parničnih postupaka pre nego što počnu da se bave pravosudnom profesijom (sudija, advokat, sudijski pomoćnik) ili parasudskom profesijom (sudski službenik, savetnik za parnične

12 Pravni fakultet u Atini nudi nekoliko programa postdiplomskih studija u oblastima kao što su građansko pravo, trgovinsko pravo, građansko procesno i radno pravo, javno pravo, javno pravo i javne politike, krivične nauke, istorija, sociologija i filozofija prava, privatno međunarodno pravo, pravo u oblasti međunarodnih transakcija i uporedne pravne studije, grčko-francusko specijalizovano javno pravo, MEĐUNARODNO I EVROPSKO PRAVO, STUDIJE MEĐUNARODNOG I EVROPSKOG PRAVA i međuinstitucionalni postdiplomski program u oblasti bioetike. Na Aristotelovom univerzitetu u Solunu, programi postdiplomskih studija usredsređeni su na specijalizovane teme poput katastra, građanskog prava, građanskog procesnog prava i radnog prava, trgovinskog prava, krivičnog prava i dodatnih oblasti, krivičnog prava i kriminologije, evropskog poslovnog i privrednog prava, evropskog i uporednog društvenog prava, finansijskog krivičnog prava, informacionih i komunikacionih tehnologija: prava i politike, studija međunarodnog i evropskog prava, FARMACEUTSKOG PRAVA: ZAKONODAVSTVA I PRAKSE, javnog prava i političkih nauka, STRATEŠKIH STUDIJA, teorije prava i interdisciplinarnih studija prava. Nijedan od ovih programa ne nudi konkretne teme ili module koji se odnose na etiku, sukob interesa itd.

postupke). Profesionalni cilj sticanja te diplome je da raznovrsnost studijskih predmeta omogućí studentima da steknu apsolutnu svestranost. Master studije takođe pružaju kvalitetnu obuku tokom koje se studenti pripremaju za polaganje advokatskog ispita i poslove sudskog izvršitelja ili službenika¹³.

IEJ - Institut d'études judiciaires „Pierre Raynaud“ Univerziteta Pariz-Pantheon-Asas nudi sveobuhvatnu pripremu za tri prijemna ispita za École nationale de la magistrature (ENM)¹⁴. Program je zasnovan na opštem akademskom kurikulumu, pripremnom kursu za ENM i dopunjen fakultetskom diplomom za karijere u pravosuđu / sudije, omogućavajući studentima pohađanje celog pripremnog kursa za ENM kao deo izbornog programa koji vodi do sticanja diplome.

„Diplôme d'université Carrières judiciaires / Magistrature“¹⁵ omogućava sveobuhvatnu pripremu za prijemni ispit, osmišljenu tako da osigura nesmetano napredovanje i delotvorno učenje u okviru intenzivne pripreme za prijemni ispit za Državnu školu za sudije i tužioce.

Slično tome, Institut pravosudnih studija (IEJ) na Fakultetu Žan Mone (pravo, ekonomija, menadžment) Univerziteta Pariz-Sekle priprema studente za prijemni ispit za Regionalni centar za stručnu obuku pravnika (CRFPA) i za prijemni ispit za Državnu školu za sudije i tužioce (ENM)¹⁶.

Institut d'études judiciaires de la Sorbonne (IEJ) nudi Diplôme d'université Etudes et Pratiques Judiciaires¹⁷. Obrazovanje za sticanje ove stručne diplome traje godinu dana. Univerzitet Eks-Marsej nudi stručnu diplomu osnovnih studija iz pravnih poslova: pravni asistent – specijalizacija: profesije u oblasti prava i pravosuđa. Cilj je da se ponudi praktično iskustvo kroz direktan rad u pravnom okruženju i da se tako dopuni teoretsko znanje. Studenti će učiti od svojih poslodavaca – advokata, notara i službi besplatne pravne pomoći o: upravljanju predmetima, sintezi podataka, istraživanju dokumentacije, pripremi pravnih dokumenata i pravnih i sudskih postupaka, praćenju pravnih i procesnih dešavanja i sintezi dokumenata.

13 Videti Master studije u oblasti suđenja i postupaka dostupne na: <https://www.educations.com/institutions/ueve/master-of-justice-trials-and-procedures>

14 Videti informacije o opštim pripremnim kursevima dostupne na: <https://iej.assasuniversite.fr/fr/enm-magistrat/preparation-generale>

15 Videti informacije o Diplôme d'université Carrières judiciaires / Magistrature dostupne na: <https://iej.assas-universite.fr/fr/enm-magistrat/diplome-duniversite-carrieres-judiciairesmagistrature>

16 Videti informacije o Institut d'études Judiciaires (IEJ) dostupne na: <https://www.jm.universiteparis-saclay.fr/faculte/institut-detudes-judiciaires-iej>

17 Videti Diplôme d'université Etudes et Pratiques Judiciaires dostupno na: <https://formations.pantheonsorbonne.fr/fr/catalogue-des-formations/diplome-d-universiteDU/diplome-d-universite-KBVXM363/diplome-d-universite-etudes-et-pratiques-judiciairesKBVXRFO2.html>

2.2.3. Irska

U postdiplomskom pravnom obrazovanju u Irskoj postoji veliko interesovanje za praktične pravničke veštine, ali ne i za pravosudne studije.

Postoji nekoliko programa koji se bave krivičnim pravosuđem i pratećim poljima. Univerzitet u Majnutu nudi program master studija u oblasti međunarodnog pravosuđa¹⁸ usredsređen na pitanja ljudskih prava, jednakosti i socijalne inkluzije u kontekstu međunarodnog prava. Program nudi uvid u funkcionisanje međunarodnog pravnog poretka i to kako isti nastoji da zaštiti ranjive grupe, uključujući manjine, migrante i osobe sa invaliditetom. Program pretežno obuhvata module iz oblasti materijalnog prava. Postoji i modul o profesionalnom razvoju čiji je cilj da unapredi istraživačke i analitičke veštine. Čini se da nije značajnije usredsređen na nezavisnost, odgovornosti ili praktične veštine.

Master studije prava i ljudskih prava u krivičnom pravosuđu na Univerzitetu u Limeriku usredsređene su na to kako zakoni mogu štititi ljudska prava i oblikovati sisteme krivičnog pravosuđa u Irskoj i širom sveta. Na studijama se proučavaju pravni okviri, institucije i mehanizmi sprovođenja koji upravljaju ljudskim pravima u krivičnom pravosuđu, uz istovremeni razvoj praktičnih pravničkih veština za rad u stvarnom okruženju. Program obuhvata module Napredne istraživačke veštine u oblasti prava i Procesi i izricanje kazni u krivičnom pravosuđu, ali nije konkretno usredsređen na nezavisnost pravosuđa, odgovornost ili etiku.

Opšte master studije na Univerzitetu u Golveju nude širok spektar izbornih modula u oblasti materijalnog prava i module „Pravničke veštine: komercijalna praksa, zastupanje i rešavanje sporova“¹⁹, „Tranziciona pravda“²⁰, „Teorije pravosudnog aktivizma“²¹ i dva modula „Dizajnersko razmišljanje za pravnike“. Cilj modula je da pravnicima predstavi različite veštine za rešavanje problema i istraži međusobnu povezanost tehnologije i prava („lawtech“) i to kako uvođenje automatizacije u prava transformiše prirodu pravne prakse, dok pravo reguliše razvoj tehnologija.

2.2.4. Holandija

Među širokim spektrom programa postdiplomskih studija u Holandiji postoji mali broj onih koji pokazuju određenu sklonost ka temama koje se ovde istražuju.

18 Videti program master studija u oblasti međunarodnog pravosuđa dostupan na: <https://www.maynoothuniversity.ie/study-maynooth/postgraduate-studies/courses/llinternational-justice>

19 Videti informacije o modulu Pravničke veštine: komercijalna praksa, zastupanje i rešavanje sporova dostupne na: https://www.universityofgalway.ie/courseinformation/module/LW5209?_gl=1*uecedz*_gcl_au*MTQ0NDQ2MDIzNC4xNzc3NDU3NDE1

20 Videti informacije o modulu Tranziciona pravda dostupne na: https://www.universityofgalway.ie/courseinformation/module/LW538?_gl=1*uecedz*_gcl_au*MTQ0NDQ2MDIzNC4xNzc3NDU3NDE1

21 Videti informacije o modulu Teorije pravosudnog aktivizma dostupne na: https://www.universityofgalway.ie/courseinformation/module/W486?_gl=1*uecedz*_gcl_au*MTQ0NDQ2MDIzNC4xNzc3NDU3NDE1

Univerzitet u Lajdenu nudi niz redovnih²² i naprednih master studija²³, među kojima se napredni master u oblasti mira, pravde i razvoja bavi time kako su rat i pravda regulisani u vremenima previranja na međunarodnom nivou, uključujući delotvorne mehanizme upravljanja u cilju poštovanja mira kao osnovnog ljudskog prava. Specijalizacija u oblasti mira, pravde i razvoja pokriva discipline koje utiču na društvo na međunarodnom nivou, uključujući krivično pravo, pravo u oblasti ljudskih prava, pravo u oblasti mira i bezbednosti, rešavanje sporova, investiciono pravo, privredno pravo i pravo u oblasti održivog razvoja²⁴. Uprkos svom nazivu i tematskoj sklonosti ka oblasti pravosuđa, ne čini se da u programu postoji bilo kakav poseban fokus na nezavisnost pravosuđa i odgovornost, deontologiju i etiku.

Na Institutu za interdisciplinarno proučavanje prava Univerziteta u Lajdenu proučava se pravo iz spoljašnje perspektive (na primer, perspektive filozofije, sociologije itd.). Na Odseku za sudsku praksu preispituje se pravo i zato su predmeti blisko povezani sa etikom. Simulacija sudskog postupka i zastupanje koje nudi Institut pružaju praktične veštine i omogućavaju studentima da nauče kako da predstavljaju predmet, ali i kako da ga izgrade.

Univerzitet u Utrehtu nudi postdiplomski program Primenjene etike (master)²⁵ koji se detaljno bavi interakcijom između moralne prakse i etičke teorije, omogućavajući istraživanje etičkih teorija u odnosu na stvarne praktične dileme. Program nudi predmete koji se bave širokim spektrom tema primenjene etike, uključujući pravo, moral i politiku. Obavezni predmeti su Etička teorija i moralna praksa, Etika i javna politika, Etika institucija (bez posebnog fokusa na pravosuđe). Neki od ostalih predmeta su Medicinska etika i Filozofija medicine. Programi master studija Evropsko krivično pravosuđe u globalnom kontekstu usredsređeni su na ustavne osnove krivičnog pravosuđa u evropeizovanom okruženju, uticaj prava EU na domaće krivično pravosuđe, evropsku i međunarodnu saradnju u oblasti sprovođenja zakona i razmene informacija; odnos između domaćeg krivičnog pravosuđa i institucija EU i ulogu EU i njenih država članica kao globalnih aktera u krivičnom pravosuđu. Uprkos svom nazivu, program nije usredsređen na nezavisnost pravosuđa, odgovornost i etiku.

22 Redovni predmeti na master studijama uključuju Dečje pravo (holandsko), Građansko pravo (holandsko), Kompanijsko pravo (holandsko), Ustavno i upravno pravo (holandsko), Krivično pravo i kriminologiju (holandsko), Uporedno krivično pravosuđe, Kriminologiju i politiku bezbednosti (holandsku), Evropsko pravo, Finansijsko pravo (holandsko), Forenzičku kriminologiju (holandsku), Sudsku praksu i filozofiju prava (holandsku), Radno pravo (holandsko), Pravo, Pravo i društvo, Notarsko pravo (holandsko)

23 Napredni predmeti na master studijama, između ostalog, obuhvataju Vazduhoplovno pravo i pravo u oblasti aktivnosti u svemiru, Evropsko i međunarodno pravo u oblasti ljudskih prava, Međunarodna dečja prava, Međunarodno građansko i trgovinsko pravo, Međunarodno krivično pravo, Rešavanje međunarodnih sporova i arbitražu

24 Videti informacije o Miru, pravdi i razvoju (napredne master studije) dostupne na: <https://www.universiteitleiden.nl/en/education/study-programmes/master/public-international-law/peace-justice-and-development/about-the-programme>

25 Videti Master iz primenjene etike dostupan na: <https://www.uu.nl/en/masters/applied-ethics>

2.2.5. Španija

U Španiji, Univerzitet Komlutense nudi Master za bavljenje advokaturom i pravnim zastupanjem (Acceso al ejercicio de la Abogacía y de la Procura)²⁶. Master diploma za bavljenje advokaturom i pravnim zastupanjem (MAAP) predstavlja zvaničnu diplomu koja je uslov za bavljenje advokaturom i pravnim zastupanjem.

Cilj MAAP-UCM jeste da osigura da svršeni studenti konsoliduju sveobuhvatno pravno znanje orijentisano na karijeru koje se sastoji od kompletnog spektra kompetencija, znanja, veština i sposobnosti neophodnih za advokaturu i pravno zastupanje, kao i da uspešno polože državne ispite kojima stižu stručne nazive advokata i pravnih zastupnika.

Nastavni plan i program master studija obuhvata šest modula i ima sledeću strukturu:

Modul I. Pravni okvir i stručna praksa koji obuhvata:

- ▶ Advokaturu
- ▶ Pravno zastupanje
- ▶ **Profesionalnu etiku i odgovornost**

Modul II. Pravna praksa: opšte oblasti koji obuhvata:

- ▶ Praksu u oblasti građanskog prava
- ▶ Praksu u oblasti krivičnog prava
- ▶ Praksu u građanskim i krivičnim postupcima
- ▶ Praksu u oblasti trgovinskog prava
- ▶ Praksu u oblasti upravnog prava i CA
- ▶ Praksu u oblasti radnog prava i socijalnog osiguranja

Modul III. Pravna praksa: posebne oblasti

- ▶ Zaštita osnovnih prava
- ▶ Poreski postupci i prava poreskih obveznika
- ▶ Međunarodna nadležnost: strategija i parnični postupak

Modul IV. Javni nastup i simulacija sudskih postupaka

- ▶ Javni nastup i simulacija sudskih postupaka: građanske i krivične jurisdikcije
- ▶ Javni nastup i simulacija sudskih postupaka: radne i upravne jurisdikcije

Modul V. Master rad i modul VI. Eksterno stažiranje

Univerzitet u Barseloni nudi master diplomu specijalizovanih pravnih studija (Máster en Estudios Jurídicos Especializados)²⁷. Program specijalizovanih master pravnih studija osmišljen je za pojedince zainteresovane za istraživanja i u akademskoj i u profesionalnoj sferi. Ima za cilj da pruži odgovarajuće metodološke alate za napredna istraživanja u oblasti prava, ponudi naprednu akademsku obuku o aktuelnim pravnim pitanjima i razvije sposobnost studenata da procene kako pravne norme utiču na

26 Videti Master za bavljenje advokaturom i pravnim zastupanjem dostupan na: <https://www.ucm.s/estudios/2025-26/master-accesoalejerciciodelaabogaciaydelaprocur>

27 Videti Máster en Estudios Jurídicos Especializados dostupno na: <https://web.ub.edu/es/web/estudis/w/masteruniversitario-md60r>

pojedince i grupe pogođene strukturnom diskriminacijom ili u osjetljivim situacijama, procene njihove potrebe i uključuje tu perspektivu u pravna istraživanja.

Nastavni plan i program obuhvata module koji se bave metodama istraživanja²⁸, usklađenošću²⁹ kao i klinikama na određenim smerovima. Ne postoji direktna veza sa profesionalnom etikom i ponašanjem.

2.2.6. Iskustva izvan Saveta Evrope

Interesantni primeri mogu se pronaći i u zemljama koje nisu u fokusu ove studije.

Univerzitetski koledž u Londonu (ULC) u Ujedinjenom Kraljevstvu nudi master modul Sudije, sudovi i donošenje sudskih odluka³⁰. Taj modul master studija uvodi studente u empirijsko proučavanje sudija i sudova kroz istraživanje uloge koju sudije i sudovi igraju u modernoj državi i studentima pruža jedinstvenu mogućnost da razumeju kako je to biti sudija, kako sudije donose odluke, koje veštine su im neophodne i sa kakvim pritiscima i kontroverzama se suočavaju.

Osnova modula su pravosudne studije: empirijsko proučavanje donošenja sudskih odluka, koje obuhvata pravne aspekte iz drugih disciplina poput političkih nauka, psihologije, ekonomije i neuronauke. Modul razmatra osnove empirijskog shvatanja razloga i načina na koji sudije donose odluke. Pokriva ulogu sudija, način izbora sudija, veštine potrebne da bi neko bio dobar sudija, reprezentativnost pravosuđa, način obuke sudija i razvoj njihovih karijera i budućnost suđenja. To je modul sa aktivnim učešćem kroz koji studenti stiču neposredno iskustvo u donošenju sudskih odluka kroz seriju praktičnih seminara o donošenju sudskih odluka, uključujući mogućnost da postupaju kao sudije u različitim vrstama predmeta. Vodeće sudije dele svoje znanje sa studentima tokom seminara sa sudijama kao specijalnim gostima.

Univerzitet Djuk, master studije u oblasti pravosuđa³¹. Na master studijama u oblasti pravosuđa na Univerzitetu Djuk, sudije stiču analitičke veštine i istraživačke pristupe neophodne za proučavanje pravosudnih institucija i te veštine primenjuju u proučavanju domaćih i međunarodnih pravosudnih institucija, uobičajenih i novih pravnih pitanja, opštih pravosudnih praksi i rada na reformi pravosuđa.

Nastavni plan i program master studija bavi se nizom pitanja koja se odnose na pravosudne institucije, ponašanje u sudovima i donošenje odluka. Vrhunski članovi akademske zajednice i stručnjaci iz prakse predaju brojne predmete iz oblasti materijalnog prava, kao što su tumačenje ustavnog i autonomnog prava, federalizam, međunarodno pravo i analitičke metode. Na kraju programa sudijama se nudi jedinstvena mogućnost

28 Videti Metodología de la Investigación Jurídica dostupan na: https://www.ub.edu/pladocent/?cod_giga=575783&curs=2025&idioma=ESP

29 Videti Sistemas de Cumplimiento Ético y Normativo (usklađenost) dostupan na: https://www.ub.edu/pladocent/?cod_giga=575393&curs=2025&idioma=ESP

30 Videti master modul Sudije, sudovi i donošenje sudskih odluka dostupan na: <https://www.ucl.ac.uk/laws/judicial-institute/teaching/judges-courts-and-judicial-decision-making/llm-module>

31 Videti Master studije u oblasti pravosuđa, dostupno na: <https://judicialstudies.duke.edu/judicial-studies-llm/>

da rade na istraživačkom radu koji treba da bude dovoljno kvalitetan da bi bio objavljen i koji može uticati na pravosuđe.

Za upis na studije mogu se prijaviti samo aktivne sudije koje rade u sudovima nadležnim za građanske odnosno krivične postupke. U okviru programa neophodno je pohađati kurs od četiri nedelje na određenoj lokaciji tokom dva uzastopna leta (ukupno osam nedelja u kampusu), plus napisati rad na osnovu originalnog istraživanja. Predmeti su izuzetno interaktivni i predaju ih članovi akademske zajednice sa Pravnog fakulteta Djuk, kao i iz institucija iz čitave zemlje.

Osnovni predmeti su sledeći:

- ▶ Napredne teme u oblasti federalizma
- ▶ Američko ustavno tumačenje
- ▶ Američko tumačenje zakona
- ▶ Analitičke metode

Ovaj predmet se fokusira na razvijanje veština za kvantitativnu i formalnu analizu u oblasti društvenih nauka, uključujući statistiku, empirijske dokaze i teoriju igara. Predmet je osmišljen za studente sa dobrim poznavanjem društvenih nauka i pruža osnove za čitanje i tumačenje statističkih podataka, studija i drugih kvantitativnih metoda ili dokaza sa kojima se sudije mogu sresti.

- ▶ Finansije za sudije
- ▶ Seminar za sudije

Svrha ovog seminara jeste da ispita kako pravosudne institucije i pojedinačne sudije pristupaju posebno složenim i interesantnim problemima. Na sesijama se pruža mogućnost proširenja znanja o sudskom postupanju sa ovim problemima kako bi se unapredili i proširili koncepti i načela za unapređenje sudijske profesije. Na seminaru postoje i gosti govornici.

- ▶ Istorija pravosuđa
- ▶ Kvantitativno istraživanje i pravosuđe
- ▶ Izučavanje pravosuđa
- ▶ Neki od dodatnih predmeta su:
- ▶ Izrada sudskih akata
- ▶ Napredne teme u oblasti savezne (i državne) nadležnosti
- ▶ Forenzički dokazi
- ▶ Genetika, neuronauka i pravo

Univerzitet u Kejptaunu, diploma postdiplomskih pravosudnih studija³²

Diploma postdiplomskih pravosudnih studija Univerziteta u Kejptaunu dobija se nakon jednogodišnjeg redovnog pohađanja (ili dvogodišnjeg vanrednog pohađanja) studija u Školi za napredne pravne studije Univerziteta u Kejptaunu, u okviru Pravnog fakulteta.

32 Videti Diploma postdiplomskih pravosudnih studija 2024, dostupno na: <https://law.uct.ac.za/jifa/articles/2023-07-05-post-graduate-diploma-judicial-studies-2024>

Pravni fakultet u Njujorku vodi **Kliniku za pravno osnaživanje i nezavisnost pravosuđa (Kliniku LEJI)**. Studenti koji stižu diplomu *Juris Doctor* i diplomu master studija na Pravnom fakultetu u Njujorku rade na dokumentovanju, istraživanju i verifikaciji informacija o napadima na sudije, advokate i zaposlene u sistemu sankcija koje se izvršavaju u zajednici, sarađuju sa pogođenim zajednicama, pravnim zastupnicima, sudijama i drugim ključnim akterima u pravnom sistemu i istražuju komplikovana pitanja u pogledu nezavisnosti pravosuđa, pristupa pravdi i pravnog osnaživanja³³.

Studenti upisani na Kliniku za pravno osnaživanje i nezavisnost pravosuđa će:

- ▶ dokumentovati, istraživati i verifikovati informacije o napadima na sudije, advokate i zastupnike u samim zajednicama;
- ▶ analizirati pravne okvire koji se odnose na nezavisnost pravosuđa, sposobnost advokata da ispune svoju ključnu ulogu u zaštiti ljudskih prava i kapacitet zaposlenih u sistemu sankcija koje se izvršavaju u zajednici da prošire domet pravne zaštite;
- ▶ istraživati komplikovana pitanja u pogledu nezavisnosti pravosuđa, pristupa pravdi i pravnog osnaživanja;
- ▶ sarađivati sa pogođenim zajednicama, pravnim zastupnicima, sudijama i drugim ključnim akterima u pravnom sistemu.

Sesije u okviru seminara na klinici su prilika za učešće i izuzetno interaktivnu diskusiju i učenje u zajednici. Seminar obuhvata detaljna iščitavanja teorija o nezavisnosti pravosuđa, ulozi advokata i vladavini prava, kao i pristupu pravdi, pravnom osnaživanju i međunarodnim ljudskim pravima. Prisustvo je obavezno i svi članovi zajednice treba da prisustvuju svakoj sesiji.

Ova klinika zahteva dosta vremena. Od studenata se očekuje da posvete barem šesnaest (često i više) sati nedeljno radu na terenu u okviru klinike, pored vremena posvećenog pripremi za seminar. U okviru projekata od studenata se često zahteva rad tokom zimskog i prolećnog raspusta. Preporučuje se da studenti porazgovaraju sa ranijim studentima klinike kako bi stekli uvid u obim rada i zahteve.

2.3. Stručni kursevi

U Irskoj Udruženje pravnika Irske nudi diplomu u oblasti veština u vršenju sudijske funkcije i donošenja odluka. Diploma u oblasti veština u vršenju sudijske funkcije i donošenja odluka omogućava polaznicima sticanje znanja iz upravljanja predmetima, liderskih veština i praktičnu obuku o upravljanju predmetima na bilo kom sudu.

Cilj sticanja diplome jeste da pripremi polaznike za uloge na sudovima, a tokom obuke će biti istražene veštine potrebne za predsedavanje različitim vrstama sudova. Praktične radionice o donošenju odluka i sastavljanju presuda obuhvataju studije slučaja i sesije igranja uloga. Interaktivni onlajn modul o medijaciji razmatra izazove koji se javljaju

33 Videti informacije o Klinici LEJI dostupne na: <https://www.law.nyu.edu/centers/bernsteininstitute/programs/empowering-and-protecting-justice-defenders/LEJIconic>; https://www.law.nyu.edu/academics/clinics/LEJI_for_JDS

tokom integrisanja procesa medijacije u pravni sistem, istražuje ključne veštine medijacije i omogućava studentima uvid u to kako Zakon o medijaciji iz 2017. utiče na tradicionalne postupke u sudovima. Takođe postoji i poseban deo obuke o podizanju nivoa svesti i osetljivosti i radu sa ranjivim svedocima i klijentima. Podeljen je u četiri modula:

- ▶ Modul 1: Veštine u vršenju sudijske funkcije i donošenje odluka
- ▶ Modul 2: Medijacija, vođenje postupaka i sprovođenje pravnog sistema
- ▶ Modul 3: Pisane presude i veštine u oblasti donošenja odluka
- ▶ Modul 4: Društveni kontekst prava

Državni pravosudni koledž Sjedinjenih Država nudi postdiplomske programe pravosudnih studija³⁴. To je zajednički program Državnog pravosudnog koledža, Univerziteta Nevade, Postdiplomskog programa pravosudnih studija u Rinu i Državnog saveta sudija sudova za maloletnike i porodičnih sudova.

Postdiplomske studije u oblasti pravosuđa već dugo pohađaju sudije vrhovnog suda, sudije porodičnog suda, upravitelji sudova i druga lica zainteresovana za sudski sistem. Državni pravosudni koledž nudi tri napredna programa pravosudnih studija:

- ▶ Master pravosudne studije
- ▶ Doktorske pravosudne studije
- ▶ Master studije upravljanja u pravosuđu

Master studije u oblasti upravljanja u pravosuđu omogućavaju akademsku osnovu za lica koja žele obrazovanje ili napredovanje u različitim oblastima povezanim sa upravljanjem pravnim sistemom. Podržane su od strane Nacionalnog udruženja službi sudova za maloletnike, Instituta za upravljanje sudovima Nacionalnog centra za državne sudove, Američkog udruženja za probaciju i uslovni otpust, Američkog udruženja popravnih ustanova i Američke lige za dobrobit dece.

Mogu biti primljeni samo diplomci pravnih fakulteta koje je akreditovala Američka advokatska komora (ABA) koji, u vreme podnošenja prijave, rade puno radno vreme kao sudije. Nakon prijema, sudije mogu nastaviti da pohađaju program ukoliko se povuku ili ne budu ponovo izabrane. Postoje izuzeci u slučaju sudija sa punim radnim vremenom koje su završile studije na priznatim stranim pravnim fakultetima ili neakreditovanim američkim pravnim fakultetima, a koje su primljene u Komoru i kada se čini da je podnosilac prijave inače kvalifikovan i da bi, ukoliko bude primljen, doprineo uspehu programa. Prijave se primaju čitave godine.

Nastavni plan i program je usredsređen na sudije i njihove uloge i doprinose američkom društvu, kao i na unapređenje usluga koje pružaju sudije u slobodnom društvu. Nastavni plan i program podstiče studente da postanu veštiji u prepoznavanju i analizi problema kroz upotrebu tehnika razvijenih u okviru društvenih, bihevioralnih i prirodnih nauka, kao i humanističkih nauka. Nastavnim planom i programom su takođe obuhvaćeni izučavanje i asimilacija istraživačkih tehnika koje koriste stručnjaci koji veštače na sudu. Iste tehnike primenjuju i studenti za izučavanje pitanja važnih za napredak discipline pravosudnih studija.

³⁴ Videti postdiplomske programe pravosudnih studija dostupne na: <https://judges.org/judicialeducation/judicial-education-judicial-studies-degree/>

Kako bi se uklopile obaveze na suđenjima, program je osmišljen tako da pruža veliku fleksibilnost kao i maksimalnu iskorišćenost vremena koje se provodi u kampusu. Studenti preko dana mogu pohađati kurseve na UNR koji traju dve nedelje, na NJC ili NCJFCJ koji obično traju nedelju dana, istovremeno sa četvoredneđnim večernjim kursom na UNR.

2.4. Projekti i druge inicijative

Kurs e-učenja Uvod u vladavinu prava³⁵

Pravni univerzitet predstavlja jednu od najstarijih obrazovnih ustanova u oblasti prava u Ujedinjenom Kraljevstvu i zaposleni u njoj veruju da studenti treba da uče u realnom, profesionalnom i savremenom kontekstu. Onlajn kurs Uvod u vladavinu prava traje tri nedelje i namenjen je svima koji su zainteresovani za ulogu pravosuđa u održanju vladavine prava u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Na kursu se istražuju sistem pravosuđa i vladavina prava i otkriva se kako oni utiču na stanovnike Ujedinjenog Kraljevstva.

Nastavni plan i program

- ▶ 1. nedelja Šta je vladavina prava?
- ▶ 2. nedelja Vladavina prava u Ujedinjenom Kraljevstvu
- ▶ 3. nedelja Vladavina prava i ljudska prava

Program HELP³⁶

Glavni cilj Programa obrazovanja pravnih stručnjaka o ljudskim pravima (HELP) Saveta Evrope jeste da unapredi kapacitete sudija, advokata i tužilaca u svih 46 država članica Saveta Evrope i šire, za primenu evropskih standarda u oblasti ljudskih prava u svom svakodnevnom radu. To se ostvaruje kroz onlajn kurseve HELP koji pokrivaju različite teme u oblasti ljudskih prava.

HELP izrađuje i sprovodi onlajn kurseve o ljudskim pravima za pravnike i druge (pravosudne) profesionalce. Onlajn program HELP obuhvata kurs „ETIKA ZA SUDIJE, TUŽIOCE I ADVOKATE“. On obuhvata sledeće module: 1) Uvod 2) Međunarodni i evropski okvir 3) Etika za sudije 4) Etika za tužioce 5) Etika za advokate.

35 Videti onlajn kurs Uvod u vladavinu prava dostupan na: <https://www.futurelearn.com/courses/introduction-to-the-rule-of-law#section-overview>

36 Videti HELP na: <https://www.coe.int/en/web/help/about-help>

Poglavlje III: Etički standardi, odgovornost i nezavisnost pravosuđa u nastavnim planovima i programima pravosudnih akademija

Sudije i tužioci su glavni garanti pravilne primene zakona. U tom smislu, obrazovanje je važno za razvoj stručnosti u oblasti pravosuđa, unapređenje funkcionisanja pravnog sistema i rad sudova³⁷. Ključna svrha obrazovanja i obuka u oblasti pravosuđa je da očuvaju vladavinu prava tako što će sudijama omogućiti sticanje neophodnog znanja ali i veština pomoću kojih će oni prevazići neobjektivnost i lične izbore i donositi nepristrasne presude.

U širem smislu, postoje dva glavna okvira pravosudne obuke u Evropi: građanski (kontinentalni) okvir koji se zasniva na karijernom pristupu imenovanju sudija i tužilaca i u kome je obuka strukturisana, sveobuhvatna i proverenog kvaliteta; i pristup precedentnog prava koji se oslanja na ad hoc i manje strukturisanu obuku.³⁸ Iako su različiti, u oba okvira postoje i postignuća i izazovi.

Učenje u oblasti pravosuđa je složeno. Sudije kao učenici imaju prepoznatljive karakteristike i prakse u učenju koje zahtevaju posebno prilagođen pristup koji se stalno razvija, zasnovan na temeljima učenja odraslih i profesionalnog razvoja, ali koji odražava prepoznatljive karakteristike sudija kao učenika.

Pravosudno obrazovanje u Evropi predstavlja kombinaciju obuke na nacionalnom nivou kojom rukovode specijalizovani fakulteti ili ministarstva, sa inicijativama na evropskom nivou koje predvodi Evropska mreža za obuku u pravosuđu (EJTN) koja ima za cilj da godišnje obučava 65% sudija i tužilaca u oblasti prava EU do 2024.

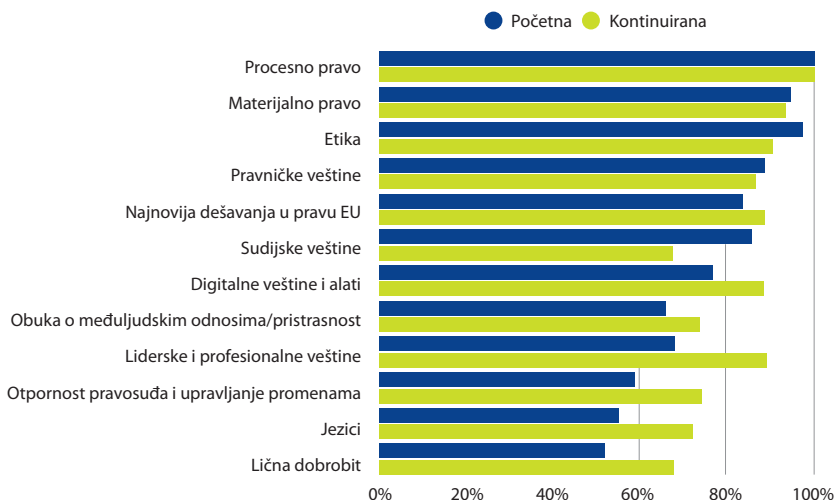
37 Armytage, L., 2005, 'Training of Judges: Reflections on Principle and International Practice', *European Journal of Legal Education*, vol. 2, no. 1, pp. 21–38.

38 Ibid.

Pravosudno obrazovanje se značajno razvilo poslednjih decenija u pravcu sofisticiranih metoda i nastavnih planova i programa koji nastoje da se bave brojnim aspektima rada u pravosuđu. Zajednička karakteristika savremenih pravosudnih obuka jeste da u većoj ili manjoj meri uključuju ne samo materijalno pravno znanje, već i meke i prenosive veštine od suštinske važnosti za obavljanje pravosudne profesije. U izveštaju *Status pravosudnih obuka u Evropi*³⁹ iz 2026. naveden je sadržaj obuka u edukaciji sudija koji se zasniva na 12 glavnih stubova koji predstavljaju kombinaciju materijalnog i procesnog prava i obuka o etici, pravničkim veštinama, sudijskim veštinama, međuljudskim odnosima, između ostalog.

Sadržaj obuke

% JTI

Izvor: https://ejtn.eu/wp-content/uploads/2026/01/EJTN_State-of-Judicial-Training-in-Europe2026_EN.pdf, p.35.

Etika i deontologija igraju centralnu ulogu u ponuđenoj obuci, a 95% odnosno 89% institucija nudi početnu ili kontinuiranu obuku u tom polju. Ova skoro univerzalna uključenost odražava jak konsenzus: etičko postupanje je od suštinske važnosti od samog početka karijere u pravosuđu. Na početnoj obuci samo PT-CS i UK-NI ne prijavljuju posebne kurseve etike. Etika je najverovatnije integrisana u druge kurseve i ne nudi se kao samostalni predmet. Etika takođe predstavlja dominantnu temu u kontinuiranoj obuci.

Sudijske veštine i pravničke veštine takođe predstavljaju značajan deo obuke kroz simulaciju sudskog postupka, simulaciju hitnih aktivnosti, smernice kolega ili samorefleksiju. Institucije koje ne nude obuku o sudijskim veštinama ili pravničkim veštinama

39 Status pravosudnih obuka u Evropi iz 2026. dostupan na: https://ejtn.eu/wpcontent/uploads/2026/01/EJTN_State-of-Judicial-Training-in-Europe2026_EN.pdf

obično se oslanjaju na direktno učenje u praksi tokom rada u sudovima. U okviru obuke o sudijskim veštinama glavne kompetencije koje se unapređuju su:

Pisanje presuda i pravno obrazlaganje	▶ Izrada jasnih, dobro strukturisanih sudskih odluka ▶ Ex tempore presude (usmene odluke) ▶ Pravna analiza, argumentacija i obrazlaganje ▶ Pozivanje na viši sud i nadnacionalnu sudsku praksu
Psihologija donošenja odluka	▶ Razumevanje kognitivnih pristrasnosti ▶ Unapređenje samosvesti u pravnom obrazlaganju ▶ Sloboda misli ▶ Nezavisnost u donošenju odluka
Upravljanje predmetima i upravljanje radom u sudnicama	▶ Upravljanje ročištima i tokom procesa ▶ Upravljanje vremenom ▶ Postupanje u predmetima ▶ Obraćanje pažnje na ranjive osobe u sudnici
Komunikacione i međuljudske veštine	▶ Interakcijama sa strankama u parnici, advokatima i ranjivim licima ▶ Javni nastup (i na ročištima i u medijima) ▶ Verbalna i neverbalna komunikacija ▶ Emocionalna inteligencija ▶ Profesionalna distanca i integritet
Tehnike medijacije i alternativnog rešavanja sporova	▶ Veštine povezane sa alternativnim rešavanjem sporova ▶ Omogućavanje pomirenja i nagodbi ▶ Tehnike pregovaranja
Razmena sa kolegama i refleksivna praksa	▶ Mentorstvo i koučing ▶ Igranje uloga, simulacija ročišta i simulacija sudskog postupka ▶ Razmena praksi ▶ Rešavanje dilema kroz okrugle stolove ili diskusije u grupama

Izvor: https://ejtn.eu/wp-content/uploads/2026/01/EJTN_State-of-Judicial-Training-in-Europe2026_EN.pdf

U ovom poglavlju se detaljnije razmatra mera u kojoj je postojeća početna ili kontinuirana pravosudna obuka usmerena na pitanja nezavisnost pravosuđa, odgovornosti i etike i načine na koje se sve to transformiše u praktične veštine.

3.1. Grčka

Obaveznu početnu obuku za sudije i tužioce u Grčkoj nudi Državna škola pravosuđa⁴⁰. Škola obučava sudije upravnih sudova, sudije građanskih/krivičnih sudova, tužioce i mirovne sudije.

Trajanje početne obuke je 16 meseci i sastoji se od dve faze. Prva faza (10 meseci) posvećena je teorijskoj obuci, uključujući opštu obuku i specijalizovanu obuku na izabranu temu (građansko/krivično pravo, upravno pravo itd.). Druga faza (6 meseci) obuhvata praktičnu obuku u određenim sudovima.

Ciljevi obuke obuhvataju savladavanje upravljanja predmetima i upravljanja vremenom, posredovanje najnovijih informacija o pravu i sudskoj praksi (domaćoj i u EU) i pitanjima informacione tehnologije, sposobnost rada u međunarodnom okruženju, kao i razvoj mekih veština, kao što su nezavisnost i poštovanje osnovnih načela republike i pravosudne etike, pravilno ponašanje sa kolegama, sudskim osobljem, advokata i strankama, veštine komunikacije i saradnje itd. Ti ciljevi postižu se kroz jezičku obuku, simulaciju sudskog postupka i većanja, radionice, radne grupe, edukativne posete, aktivnosti EJTN/ERA, programe razmene itd. Tokom praktične obuke, treneri su sudije koje rade u datim sudovima, uz nadzor iskusnijeg sudije.

Što se tiče detalja, program obuke Državne škole pravosuđa objedinjuje teme o etici, odgovornosti i pravosudnoj metodologiji na svim smerovima i u svim fazama početne obuke⁴¹ sudija, tužilaca i sudskog osoblja. Obuka koja se nudi sudijama upravnih sudova obuhvata predavanja:

- ▶ Etika za sudije,
- ▶ Metodologija rada u pravosuđu

Ovaj modul usredsređen je na obradu predmeta, postupanje u svojstvu izvestioca, pisanje odluka i upravljanje vremenom na sudu. Drugi deo istog modula usredsređen je na obradu predmeta i strukturu presuda.

Drugi povezani moduli obuhvataju:

- ▶ žalbe i usklađenost administracije sa sudskim odlukama,
- ▶ metodologiju rada u pravosuđu na revizorskom sudu,
- ▶ simulacije ročišta

40 Početna obuka sudija i tužilaca u Evropskoj uniji, Grčka, dostupna na: https://ejustice.europa.eu/topics/trainings-judicial-networks-and-agencies/training-justiceprofessionals/national-training-systems/initial-training-judges-and-prosecutors-europeanunion/el_en

41 Nastavni plan i program 2026–2028, Upravno pravosuđe, dostupan na: https://www.esdi.gr/wpcontent/uploads/2025/12/32_%CE%94%CE%99%CE%9F%CE%99%CE%9A.pdf

Smer za građansko i krivično pravosuđe⁴² obuhvata modul Pravosudna etika. Modul pristupa pravosudnoj etici kao najvažnijem elementu vladavine prava i bavi se sledećim:

- ▶ osnovni etički principi koji regulišu sudijsku funkciju (nezavisnost sudija na ličnom i institucionalnom nivou, nepristrasnost u pogledu same odluke i postupka, integritet, dostojnost u obavljanju svih sudskih aktivnosti, jednako postupanje sa strankama, transparentnost, marljivost i kompetentnost u obavljanju sudskih dužnosti);
- ▶ pitanje pravosudne etike na međunarodnim sudovima (Međunarodni sud pravde u Hagu, Sud pravde Evropske unije i Opšti sud, Međunarodni tribunal za pomorsko pravo, upravni sudovi UN prve i druge instance itd.);
- ▶ pitanja u pogledu jačanja poverenja javnosti u autoritet pravosuđa kroz aspekte pozitivnog i negativnog postupanja nosilaca pravosudnih funkcija;
- ▶ upotreba društvenih medija od strane sudija;
- ▶ ograničenja javnog diskursa i slobode izražavanja nosilaca pravosudnih funkcija;
- ▶ odgovor nosilaca pravosudnih funkcija na svaki direktan i indirektan pokušaj uticaja na njih;
- ▶ stvaranje odgovarajućih uslova za vršenje sudskih dužnosti kroz racionalno i delotvorno upravljanje sudovima od strane onih koji su za to zaduženi;
- ▶ sudski proces kao proizvod kolektivnog rada, saradnje i međusobnog poštovanja stavova većine i manjine;
- ▶ obavljanje privatnih aktivnosti i učešće nosilaca pravosudnih funkcija u događajima koji su u skladu sa nezavisnošću pravosuđa i opštim načelima koja regulišu obavljanje njihovih dužnosti;
- ▶ tumačenje zakonskih pravila i formiranje procene nosilaca pravosudnih funkcija bez uticaja ili pristrasnosti zbog njihovih ličnih uverenja;
- ▶ održavanje i jačanje poverenja javnosti u nepristrasnost nosilaca pravosudnih funkcija i pravosudni sistem kroz besprekorno, pošteno, dostojanstveno i prikladno ponašanje i u sudnici i van nje;
- ▶ učešće nosilaca pravosudnih funkcija u javnom diskursu i izražavanje njihovih stavova – Pravo i obaveza u pogledu kontinuiranog obrazovanja;
- ▶ održavanje poverljivosti većanja i profesionalne tajne u pogledu poverljivih informacija ili podataka o ličnosti koji im postanu dostupni tokom postupaka;
- ▶ obaveza nosilaca pravosudnih funkcija da osiguraju nesmetano sprovođenje postupka u atmosferi pristojnosti, jednakosti i reda;
- ▶ odgovornosti i obaveze nosilaca pravosudnih funkcija nakon odlaska u penziju – pitanja organizacije suda (posebno disciplinsko pravo).

Postoji i modul „Metodologija rada u pravosuđu“ koji je usredsređen na upravljanje radom u pravosuđu, raspodelu predmeta – metodu obrade spisa predmeta, sudsku administraciju, upravljanje radom u sudnicama. Nastavni plan i program obuhvata i simulaciju građanskih i krivičnih postupaka.

42 Nastavni plan i program 2026–2028, Građansko/krivično pravosuđe, dostupan na: <https://www.esdi.gr/wpcontent/uploads/2025/12/32%CE%B7%CF%82-%CE%A0%CE%9F%CE%9B-%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%9D.pdf>

Obuka za tužioce⁴³ obuhvata modul Tužilačke dužnosti (1) usredsređen na funkciju tužilaca i prirodu institucije, metodologiju tužilačkog rada, nezavisnost tužilaštava, tužilačku hijerarhiju, etiku i tužilačke zahteve. Modul Tužilačke dužnosti (2) usredsređen je na zakonske nadležnosti tužilaca, praktične izazove i pripremu tužilačkih zahteva. Dodatni modul usredsređen je na „Nadležnosti tužioca za maloletna lica“. Program obuke iz 2025. takođe je obuhvatio jednodnevne konferencije na sledeće teme:

- ▶ Dužnosti postupajućeg tužioca. Praktična pitanja i predložena rešenja,
- ▶ Etička pitanja – postupci medijacije i krivični postupci.

Obuka koja se nudi sudskim službenicima⁴⁴ takođe se u značajnoj meri bavi pravosudnom etikom. Modul je usredsređen na:

- ▶ pravila profesionalnog ponašanja koja upravljaju odnosima nosilaca sudijske funkcije sa građanima, strankama u parnici, službenim licima zakonom ovlašćenim da vrše sudsku vlast, advokatima, upravnim telima i svojim kolegama;
- ▶ održavanje poverljivosti prekrivičnog postupka i većanja kao i postupaka uključenih tela;
- ▶ komunikaciju – upotrebu društvenih medija od strane nosilaca sudske funkcije.

3.2. Francuska

Ecole Nationale de la Magistrature u Francuskoj vrši obuku i sudija i tužilaca. Početna obuka je obavezna za svako lice koje želi da postane sudija ili tužilac. Metoda nastave ENM zasniva se na kombinaciji različitih komplementarnih pedagoških formata, od kojih je glavni studijska grupa ili radionica u malim grupama. Postoje različiti načini odabira za karijeru sudije i od njih zavisi i trajanje početne obuke. Najduži program obuke na ENM traje ukupno 31 mesec i sastoji se od naizmeničnih perioda praktične obuke i predavanja u učionici. Opšta faza usredsređena je na osnovne veštine sudijske profesije koje nisu tehničke, poznavanje šireg konteksta neophodno za obavljanje većine dužnosti i osnovne profesionalne tehnike, dok je poslednjih šest meseci obuke posvećeno specijalizaciji u jednoj ulozi i ima za cilj da produbi razumevanje profesionalnih tehnika i obim odgovornosti.⁴⁵

Cilj početne obuke je sticanje osnovnih veština koje omogućavaju donošenje odluka u skladu sa zakonom i prilagođeno kontekstu, uz poštovanje pojedinaca i etičkih standarda i u skladu sa domaćim i međunarodnim institucionalnim okruženjem.⁴⁶ Početna obuka takođe ima za cilj da proširi znanje stečeno kroz prethodno profesionalno

43 Nastavni plan i program 2026–2028, Tužioci: https://www.esdi.gr/wpcontent/uploads/2025/12/32%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%99%CE%A3%CE%91%CE%93%CE%93.pdf

44 Nastavni plan i program 2026–2028, Sudsko osoblje, dostupno na: <https://www.esdi.gr/wpcontent/uploads/2026/01/Programma-Spoudon-DY-Teliko-me-didaskontes-clerks.pdf>

45 Formation initiale des juges et des procureurs dans l'Union européenne, France, dostupno na: https://e-justice.europa.eu/topics/trainings-judicial-networks-and-agencies/training-justice-professionals/national-training-systems/initial-training-judges-and-prosecutors-europeanunion/fr_fr

46 ENM, Programme Pédagogique, <https://www.enm.justice.fr/api/getFile/sites/default/files/2025-12/PP%20SCP%202026.pdf>

iskustvo i razvije nove veštine zasnovane na svestranosti, prilagodljivosti i liderstvu. Osnovne kompetencije sudije definišu se u jasnom okviru integrisanim u plan svakog časa. Nastavni plan i program u ENM podeljen je u tri bloka obuke od kojih svaki odgovara ključnim fazama teoretske obuke:

- ▶ Osnovna obuka (15% nastavnog plana i programa)
- ▶ Funkcionalna obuka (60% nastavnog plana i programa)
- ▶ Specijalizovana obuka (25% nastavnog plana i programa)

1. blok: Osnovna obuka

Cilj osnovne obuke je da pruži pregled uloge sudije i uvodne sesije o školskoj godini i funkcionalnoj obuci. Teoretska obuka koja se nudi tokom ove faze pokriva:

- ▶ status, etiku i profesionalno ponašanje sudija;
- ▶ radnu zajednicu i profesionalne primene;
- ▶ uvod u krivične i građanske postupke;
- ▶ kako na najbolji način iskoristiti obuku.

2. blok: Funkcionalna obuka

Cilj drugog modula je da pripremi polaznike za praksu tako što će im pružiti znanje neophodno za obavljanje opštih dužnosti (tužilac/n especijalizovani sudija koji postupuje u predmetu i osnovno znanje u pogledu specijalizovanih uloga. Ovaj drugi blok obuhvata:

- ▶ osnovna predavanja o građanskim sudovima, krivičnim sudovima i javnom tužilaštvu;
- ▶ međufunkcionalne radionice o VIF, izricanju kazni, merama bezbednosti, maloletničkom pravosuđu i izvršenju i primeni kazni;
- ▶ predavanja o specijalizovanim ulogama;
- ▶ simulacije rasprava (krivični sud, porodični i maloletnički sud);
- ▶ pisanje zadataka (2 građanske presude, 1 krivična presuda, 1 završna reč);
- ▶ testove samoprocene;
- ▶ jednu nedelju konsolidacije veština sa predavanjima usredsređenim na krivično ili na građansko pravo;
- ▶ jednu nedelju učenja na daljinu osmišljenu tako da produbi znanje studenata u okviru koje su ponuđena dva stepena („idemo dalje“, „idemo još dalje“).

3. blok: Napredna obuka

Ovaj blok je osmišljen tako da pruži dodatna specijalizovana predavanja relevantna za ulogu koju će polaznici preuzeti. Specijalizovana obuka obuhvata:

- ▶ zajedničke sesije za oba smera (prezentacije centralnih odeljenja Ministarstva, pravosudnog tima itd.);
- ▶ posebna predavanja za oba smera (porodični sud, obrazlaganje dokaza, upravljanje većem za građansko odeljenje, predistražna ročišta, ročišta po predlogu i analiza pregleda za krivično odeljenje; i TTR radionice, preuzimanje dužnosti, predistražna ročišta i glavni pretresi tokom krivičnih postupaka i suđenja sa porotom za tužilaštvo);

- ▶ upravljanje vanrednim situacijama i dužnosti dežurstva vikendom i za sud i za tužilaštvo.

Obrazovne aktivnosti Državne škole za sudije i tužioce organizovane su u klastere obuke, i za početno i za kontinuirano obrazovanje. Osam klastera obuke obuhvata:

- ▶ donošenje odluka i procesne aspekte građanskog pravosuđa,
- ▶ donošenje odluka i procesne aspekte krivičnog pravosuđa,
- ▶ humanističke nauke u pravosuđu,
- ▶ komunikaciju u pravosuđu,
- ▶ sprovođenje pravnog sistema,
- ▶ ekonomska, socijalna i ekološka pitanja.

Klaster Humanističke nauke u pravosuđu⁴⁷ (zajednički za sve polaznike) osmišljen je u cilju sticanja sledećih ključnih kompetencija:

- ▶ savladavanje etičkih i profesionalnih standarda kroz pokazivanje nezavisnosti, nepristrasnosti, integriteta, lojalnosti, profesionalizma, dostojanstva, poštovanja i uvažavanja drugih, diskrecije i poverljivosti;
- ▶ razumevanje pitanja o kojima je reč:
- ▶ prepoznavanje pitanja i konteksta sudskog postupka,
- ▶ uzimanje u obzir organizacije i metoda rada pojedinaca i službi koje podržavaju sistem pravosuđa,
- ▶ procena posledica donetih odluka.

Sadržaj je osmišljen tako da proširi vidike polaznika o svetu pravosuđa, s jedne strane, i njegovom okruženju s druge strane. Odsek za humanističke nauke u pravosuđu organizuje svoj nastavni plan i program u skladu sa četiri glavne teme:

Pravosudna kultura:

- ▶ Istorija pravde i pravosuđa,
- ▶ Sociološki pristup pravosuđu i čin suđenja,
- ▶ Sudski ritual i zakletva

Mesto pravde u društvu:

- ▶ Uloga i funkcionisanje CSM,
- ▶ Zastupanje pravde i očekivanja stranaka u parničnom postupku

Etika i profesionalno ponašanje sudija:

- ▶ Uvod u profesionalnu etiku sudija i advokata,
- ▶ Status sudijskih pripravnika,
- ▶ Status sudija,
- ▶ Razmatranja etičkih obaveza sudija

Čin donošenja presude i uloga sudije danas:

- ▶ Pristrasnosti u donošenju presude i razmatranje emocija,
- ▶ Uticaj novih tehnologija,
- ▶ Razmatranja u pogledu donošenja odluka

47 ENM, Programme Pédagogique, <https://www.enm.justice.fr/api/getFile/sites/default/files/2026-02/PP%20ADJ%202026%20F%C3%A9vrier.pdf>

U ponudi su i kursevi za sudije međunarodnih sudova⁴⁸ koji se mogu integrisati u početnu obuku. Primeri takvih kurseva su:

- ▶ Istraga i krivično gonjenje: izazovi međunarodne krivične pravde,
- ▶ Etika za sudije: Praktično pitanje za vladavinu prava

Kursevi iz etike takođe su uključeni u profesionalno usavršavanje.⁴⁹

3.3. Irska

U Irskoj član 17 Zakona o Visokom savetu sudstva iz 2019. godine pruža zakonsku osnovu za obrazovanje i obuku zaposlenih u irskom pravosuđu. Komisija za pravosudne studije odgovorna je za nadzor nad obrazovanjem i obukom u pravosuđu. Funkcije Komisije su da obezbedi kontinuirano obrazovanje sudija u oblastima prava, etike i ponašanja, ljudskih prava i jednakosti, sudijskih veština i informacionih tehnologija. Komisija je posvećena održanju poverenja javnosti u pravosuđe i sprovođenje pravnog sistema pružanjem odgovarajuće, delotvorne i blagovremene obuke. Obuka se zasniva na suštinskim vrednostima i načelima navedenim u Smernicama o ponašanju i etici u oblasti pravosuđa, uključujući nezavisnost, nepristrasnost, integritet, dostojnost, jednakost, stručnost i marljivost.

Promocija i zaštita ključne vrednosti sudske nezavisnosti u sudskim obukama predstavlja osnovu programa obuke i obrazovanja i sastavni je deo posvećenosti visokokvalitetnoj obuci koju vode sudije.

Počev od kraja 2020. godine, sve novoimenovane sudije učestvuju u strukturisanom uvodnom programu.⁵⁰ Program obuhvata tri ključna elementa: module uvođenja u posao, mentorstvo i praćenje u radu. Osnovni moduli u seriji uvođenja u posao su:

- ▶ Procesno pravo
- ▶ Dinamika u sudnici,
- ▶ Sudijsko ponašanje i etika,
- ▶ Nesvesna pristrasnost.

Moduli obuhvataju više nadležnosti. Dodatni moduli i podrška „jedan na jedan“ pružaju se u cilju ispunjenja konkretnih jurisdikcionih zahteva. Program mentorstva podržava novoimenovane sudije tokom prve godine rada kroz obuku za mentore i mentije i mogućnosti praćenja u radu.

Od 2020. godine programi kontinuiranog profesionalnog obrazovanja i obuke⁵¹ na raspolaganju su zaposlenima u irskom pravosuđu u različitim formatima i pristupima. Neki od programa koji su na raspolaganju svake godine su:

48 https://www.enm.justice.fr/api/getFile/sites/default/files/2024-10/Catalogue_DI_EN_2025_WEB.pdf

49 ENM, Katalog međunarodnih pravosudnih obuka, dostupan na: https://www.enm.justice.fr/api/getFile/sites/default/files/publications/Dossier_presentation_DI_en_EN.pdf

50 Pogledati Komisija za pravosudne studije, dostupno na: <https://judicialcouncil.ie/judicial-studiescommittee/>

51 Ibid.

- ▶ Izbegavanje ponovne traumatizacije: specijalizovana radionica za sudije za krivične postupke, sa fokusom na smanjenje traume za žrtve tokom predmeta koji se odnose na seksualne delikte, uz informacije od organizacija kao što je „One in Four”.
- ▶ Prisilna kontrola: ova radionica koju vode treneri iz pravosuđa obuhvata informacije iz organizacije Women's Aid i jednog od vodećih članova akademske zajednice i razmatra pravne odredbe, psihološki uticaj i novu sudsku praksu.
- ▶ Asistirano donošenje odluka: ovi seminari naglašavaju implikacije Zakona o asistiranom donošenju odluka (sposobnosti) iz 2015. godine i obuhvataju doprinose zaposlenih u pravosuđu, Službe za pomoć u donošenju odluka i jedne NVO.
- ▶ Lična insolventnost: redovna obuka za sudije okružnih sudova koja pokriva zakonodavstvo, praktične izazove i sistem upravljanja predmetima
- ▶ Kontrola rada u sudnici: obuhvata interaktivni pristup, sudije rade na nizu veština i tehnika kako bi podržale efikasno i delotvorno upravljanje sudnicom.

Neki od ostalih osnovnih programa radionica su:

- ▶ Sudijsko ponašanje i etika,
- ▶ Nesvesna pristrasnost,
- ▶ Pisanje presuda.

3.4. Holandija

U Holandiji je početna obuka za sudije obavezna za svakog ko želi da postane sudija. Obuku sudijskih pripravnika obezbeđuju sudovi u saradnji sa Centrom za obuku i studije zaposlenih u pravosuđu (SSR).⁵² Veći deo obuke odvija se u radnom okruženju u kome će pomoćnike sudija obučavati treneri iz prakse koji će ih voditi i davati im povratne informacije.

U uvodnom periodu, polaznici učestvuju u timu obuke na poslu u datom okrugu. Glavna faza programa (najmanje 15 meseci, najviše 45 meseci) započne u okviru nekoliko radnih okruženja za obuku, u zavisnosti od dužine programa i personalnog plana učenja.

3.5. Španija

U Španiji je cilj početne obuke koju nudi Escuela Judicial da ponudi znanje neophodno za obavljanje sudijskih dužnosti i razvije sposobnost analize situacija u realnom okruženju, procene dokaza, rešavanja konflikata i donošenja odluka. Model obuke za teorijsko-praktični kurs sastoji se od seta modula, predmeta i zakazanih aktivnosti.⁵³ Obuhvata tri faze: teorijsko-praktičnu fazu uživo, stažiranja pod nadzorom i fazu zamene i osnaživanja.

⁵² SSR, dostupno na: <https://ssr.nl/>

⁵³ Videti aktuelni program za 2026–2027. ovde: <https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Escuela-Judicial/Formacion-Inicial/La-fasepresencial/Plan-docente-de-formacion-inicial-76--Promocion-Carrera-Judicial--curso-2026-2027>

Prva faza teorijsko-praktičnog kursa odvija se uživo, u ličnom kontaktu. Cilj je pružiti naprednu, specijalizovanu i multidisciplinarnu obuku usmerenu na obavljanje sudijskih dužnosti. Zbog toga se sastoji od teorijskih i praktičnih nastavnih aktivnosti koje vode stručno nastavno osoblje iz oblasti pravosuđa i drugi stručnjaci, u cilju da se budućim sudijama obezbedi sveobuhvatna i najnovija obuka koja će im omogućiti da svoje sudijske dužnosti obavljaju u vreme kada se od njih zahteva da poseduju kompetencije i veštine koje prevazilaze detaljno poznavanje oblasti prava.

Tokom faze stažiranja pod nadzorom, sudijski pripravnici raspoređuju se na rad u sudove u čitavoj zemlji kao sudijski pomoćnici na period od najmanje četiri meseca. Cilj je da se stečeno znanje primeni u praksi pod direktnim nadzorom određenih mentora koji su predsedavajuće sudije u sudovima u kojima su sudijski pripravnici na stažu.

Treća i završna faza jeste faza zamene i osnaživanja u kojoj se sudijski pripravnici raspoređuju na najmanje četiri meseca na sudijska radna mesta u čitavoj zemlji, obavljajući ili dužnosti zamene na tim mestima ili dužnosti osnaživanja u određenim sudovima u skladu sa planovima koje su odobrili pravosudni saveti.

Obuka je organizovana u tri bloka

Blok I: Opšta obuka za obavljanje sudijskih funkcija	Blok II: Specijalizovana obuka za obavljanje sudijskih funkcija	Blok III: Obuka iz različitih oblasti za obavljanje sudijskih funkcija
Osnovni predmeti (moduli) a. Ustavno pravo i pravo Evropske unije b. Građansko pravo i građanski postupak c. Krivično pravo i krivični postupak Dopunske aktivnosti	Osnovni predmeti a. Nadležnost u radnim sporovima b. Nadležnost u upravnim sporovima c. Nadležnost u pitanjima koja se odnose na maloletnike d. Porodično pravo e. Trgovinsko pravo f. Arbitražni sud Dopunske aktivnosti	Osnovni predmeti Dopunske aktivnosti

Blok III obuhvata osnovne predmete koji se odnose na pravosudnu saradnju, invaliditet i ranjivost, medijaciju, restorativnu pravdu, rodnu perspektivu, baze podataka, zaštitu podataka u pravosudnoj funkciji.

Dopunski predmeti i aktivnosti bave se nizom tema kao što su:

- ▶ Sudije na svom prvom zadatku,
- ▶ Poseta Dečjoj kući,
- ▶ Stažiranje na poziciji savetnika za pravne poslove u pravosudnoj administraciji, pravnim službama, tužilaštvima, advokatskim kancelarijama,
- ▶ Praksa na psihijatriji,
- ▶ Doniranje organa,
- ▶ Odbori za bioetiku,
- ▶ **Etika i vrednosti u ulozi sudije,**
- ▶ **Radionica o pisanju pravnih dokumenata i sastavljanju sudskih odluka,**
- ▶ **Etička, društvena i pravna pitanja IKT u oblasti velikih skupova podataka,**
- ▶ Mediji,
- ▶ **Pravna argumentacija,**
- ▶ Sudija i socijalne službe,
- ▶ Test sinteze,
- ▶ Sokratovski dijalog,
- ▶ Model sudije i sudijske karijere,
- ▶ Radionica o sudskoj praksi u oblasti osnovnih prava,
- ▶ Čitalački klub,
- ▶ Pravo i film,
- ▶ Upravljanje vremenom i upravljanje promenama,
- ▶ Komunikacija, javni nastup i liderstvo,
- ▶ Veštačka inteligencija u sprovođenju pravnog sistema,

Kurs „**Etika i vrednosti u sudijskoj profesiji**“ počinje predavanjem „Pomoć“ na ovu temu koje je obuhvaćeno nastavnim planom i programom početne obuke. Svi sudijski pripravnici završavaju ovaj onlajn kurs – osmišljen u skladu sa Principima sudske etike – neposredno pre nego što počnu da pohađaju Pravosudnu akademiju. Pored toga, predavanja u okviru ovog predmeta obuhvataju različite oblasti i to je tema koja se stalno ponavlja u toku godine. Metodologija se sastoji iz dva dela: na početku kursa obavljaju se posebne aktivnosti koje pomažu sudijskim pripravicima da sami otkriju načela i vrednosti sudske etike. S druge strane, jedno predavanje je posvećeno pojašnjenju sastava i funkcionisanja Sudskog etičkog odbora, uz pominjanje obrađenih predmeta. Pored toga postoje i predavanja, seminari i simulacije tokom kojih se detaljno razmatra veština ili umetnost donošenja presude, a posebno sudska etika u predsedavanju usmenim postupcima.

Radionica o pisanju pravnih dokumenata i sastavljanju sudskih odluka. Za obrazloženja koja daju nosioci pravosudnih funkcija putem sudskih odluka neophodno je solidno vladanje pisanim izražavanjem, imajući u vidu da je građanin krajnji primalac sudske odluke; stoga jasnoća izražavanja postaje osnovni element sudske transparentnosti.

Organski zakon 5/2024 od 11. novembra o pravu na odbranu u članu 9 naglašava da sudske odluke, procesni akti i komunikacija moraju biti sastavljeni na jasnom, jednostavnom i univerzalno razumljivom jeziku, kako bi primaoci mogli da razumeju svrhu i posledice saopštenog procesnog akta ili izdate odluke. U Zakonu se dalje navodi da su sudije u obavezi da osiguraju zaštitu tog prava, posebno tokom ispitivanja i iskaza.

Zbog toga obuka sudija obuhvata pravilnu upotrebu jezika u sudskim odlukama. Tokom ovih časova razmatraju se različite sudske odluke kako bi se analiziralo kako su sačinjene, kao i predložena rešenja ili smernice koje daju različiti akademski odseci Pravosudne akademije kako bi se postigla najveća moguća koordinacija između oba izvora učenja. Osim ove radionice, koju vode lingvistički stručnjaci, osnovni moduli nastavnog plana i programa usmereni su na unapređenje i vežbanje sastavljanja pisanih odluka, planiranjem određenih termina u tu svrhu, ili, u nekim slučajevima, produžavanjem broja dana koji se obično posvećuje predavanjima u okviru tih modula.

Obuka o pravnoj argumentaciji nudi uvod u pravnu argumentaciju, njene teorijske osnove i načela razvoja njenih glavnih primena, upotreba, vrsta i metoda u svakodnevnoj praksi, sa posebnim osvrtnom na sudsku argumentaciju. Opšti cilj seminara je da omogući uvod, teoriju i praktične veštine, znanje i osnovne tehnike pravne argumentacije. Preciznije, cilj kursa je da sudijskim pripravniciima pruži osnovne teorijske alate i najvažnije praktične veštine za pravnu argumentaciju.

3.6. Rumunija

Početna obuka koju nudi Državni institut za sudije i tužioce u Rumuniji obuhvata stručne obuke i staž u sudovima i tužilaštvima. Program stručne obuke osmišljen je tako da pruži sveobuhvatnu i praktičnu obuku. Prva godina početne stručne obuke za sudske revizore u Državnom institutu biće organizovana u dva semestra podjednakog trajanja, kojima se dodaje poseban period od 12 nedelja posvećen stažiranju.

Početna obuka⁵⁴ obuhvata kurs „Etică și conduită profesională” (Etika u radnom okruženju) tokom prvog semestra, nedeljno, 12 seminara – trajanje tri sata. Pored toga, izborni kursevi u ponudi obuhvataju, između ostalih, i sledeće teme:

- Tehnike za razgovor sa maloletnicima u sudskom kontekstu

Cilj kursa je da pruži osnovna znanja i veštine za upravljanje interakcijama sa maloletnicima koji učestvuju u građanskim i krivičnim postupcima, posebno veštinama za vođenje istražnih intervjua. Intervju konkretno mora da obuhvati primenu naučno zasnovanih alata osmišljenih tako da olakšaju uspostavljanje odnosa poverenja između deteta i predstavnika sudskog organa koji obavlja saslušanje, eliminišu sugestivnost i da omoguće pribavljanje tačnih i kredibilnih informacija, u isto vreme osiguravajući delotvorno poštovanje prava maloletnika kao i drugih uključenih lica. Do kraja kursa, učesnici će moći da prepoznaju i koriste odgovarajuće intervencije i pitanja (otvorena, sugestivna itd.) tokom ročišta, moći će da primene tehnike osmišljene za uspostavljanje

54 Program Formare Initiala 2025, dostupno na: <https://inm-lex.ro/wpcontent/uploads/2025/03/Program-de-formare-initiala-an-l-2025.pdf>

i održavanje odnosa poverenja sa maloletnikom, kao i da pravilno procene i koriste informacije/dokaze dobijene nakon saslušanja deteta.

► Dostojanstvo u pravosuđu. Lekcije iz istorije

Cilj ovog kursa je da se shvate osnovne vrednosti pravosuđa i njegova uloga u društvu, kroz prizmu lekcija iz istorije, u cilju sticanja osećaja za dostojanstvo profesije i podizanja nivoa svesti o važnosti nezavisnosti i integriteta.

► Metodologija sudskih postupaka

Cilj ovog kursa je usavršavanje tehnika sastavljanja, obrazlaganja i upravljanja predmetima kako bi se razvila sposobnost izrade dobro obrazloženih, koherentnih i pristupačnih sudskih dokumenata za stranke.

► Javni nastup

Ovaj kurs usredsređen je na razvoj veština komunikacije u javnosti neophodnih za interakciju sa strankama, kolegama i javnošću. Studenti uče tehnike javnog nastupa, upravljanja emocijama, prilagođavanja poruke publici i neverbalne komunikacije, a sve to dovodi do povećanog samopouzdanja prilikom izražavanja i unapređuje njihovu sposobnost iznošenja jasnih i ubedljivih činjenica ili argumenata.

Kontinuirana obuka⁵⁵ takođe obuhvata obuke i seminare na sledeće teme:

- „Komunikacija u sudnici“,
- „Etika i deontologija“,
- „Sudsko vođenje“,
- „Etika i sudijske veštine“.

3.7. Portugalija

U Portugaliji se početna obuka sudija i tužilaca sastoji od teorijske i praktične obuke organizovane u dva uzastopna ciklusa, nakon čega sledi staž. Cilj teorijske i praktične obuka za sudove je da polaznicima iz oblasti pravosuđa omogući razvoj kvaliteta i sticanje tehničkih veština neophodnih za obavljanje funkcija sudije (...) i javnog tužioca.

- Razumevanju uloge sudija i javnih tužilaca u garantovanju i ostvarivanju osnovnih prava građana,
- Integrisano razumevanje sistema pravosuđa i njegove misije u ustavnom okviru,
- Razumevanje socijalnog konflikta i multikulturalizma sa pluralističke tačke gledišta, u skladu sa produblјivanjem osnovnih prava,
- Razvoj kritičkog i refleksivnog načina razmišljanja i stava otvorenosti za druge perspektive u analizi pitanja i procesu odlučivanja,
- Utvrđivanje etičkih zahteva uloge i profesionalne etike, u cilju garancije prava građana,
- Kultura najboljih praksi u ljudskim odnosima u okviru profesionalnih, institucionalnih odnosa i odnosa s javnošću; Kultura i praksa doživotnog samo-obrazovanja,

55 Programul de Formare continua 2026, dostupno na: <https://inm-lex.ro/wpcontent/uploads/2026/01/PFC-2026.pdf>

- Konsolidacija i produblјivanje tehničko-pravnog znanja neophodnog za primenu zakona,
- Savladavanje pravnih i sudskih metoda u pristupu, analizi i rešavanju praktičnih predmeta; Sticanje znanja i tehnika iz oblasti studija koje nisu pravne, a koje su od koristi za razumevanje realnosti života; Razumevanje i savladavanje procesa donošenja odluka kroz usavršavanje intuicije

Tokom uvodne obuke⁵⁶ postoji kurs o etici, deontologiji i razvoju ličnih veština za obavljanje funkcije („Ética, Deontologia e Desenvolvimento de Competências Pessoais para o Exercício da Função”). Teme pokrivene na sesijama su sledeće:

- Upravljanje stresom i socio-emocionalne veštine,
- Standardi etičkog i profesionalnog ponašanja,
- Sumnje, sukobi interesa i izuzeća,
- Dužnosti tačnosti, marljivosti i brige,
- Međuljudski odnosi u sprovođenju pravnog sistema,
- Pravo sudije na privatnost i izazovi društvenih medija,
- Psihologija donošenja odluka; nezavisnost, nepristrasnost, integritet, podobnost, odgovornost i stručnost.
- Sudski diskurs i jednostavan jezik: načela i tehnike

Cilj ove obuke je da pomogne sudskim službenicima da razumeju ove tehnike i da se sa njima upoznaju. Ovaj modul se sastoji od osam jedinica i vodi ga kroz plenarnu sesiju univerzitetski profesor koga je angažovao CEJ.

U kontekstu kontinuirane obuke nude se sledeći kursevi:⁵⁷

- Teme etike, deontologije i integriteta u pravosuđu (Temas de etica, deontologia e Integride Judiciaria) u formatu seminara (uglavnom predavanja)
- Psihologija donošenja odluka (A psicologia da tomada da decisao)
- Jasno pisanje – načela i tehnike (Escrita clara – principios e tecnicas) – tri sesije koje obuhvataju tehnike za jasno pisanje: izbor reči, sastavljanje kazni i fluentnost diskursa i obrazloženje odluka, a posebno argumentovanje od strane nadležnog organa.

56 Plano de Estudios 2025-2026, dostupno na: https://cej.justica.gov.pt/Portals/30/Ficheiros/formacao/inicial/curso_42/Plano_Estudos_42.pdf?ver=S8ST-I5pwtKoTipqvgWPzA%3d%3d

57 Plano Formacao Continua 2026, dostupno na: https://cej.justica.gov.pt/Portals/30/Ficheiros/formacao/continua/2025_2026/PFC_2025_2026_F.pdf?ver=XlreNqdBeNefQp4LsCHLCg%3d%3d

Poglavlje IV: Analiza i preporuke

4.1. Zaključci

Programi osnovnih studija prava u pet razmatranih zemalja (Francuska, Grčka, Irska, Španija i Holandija) prioritizuju opšte teoretsko znanje iz oblasti prava u širokom spektru ključnih oblasti prava. Oni vrlo malo uključuju teme povezane sa etičkim standardima, odgovornošću i nezavisnošću pravosuđa u praksi, ako to uopšte i čine. Čak i kada se takve teme javljaju, one mogu biti integrisane u postojeće predmete i nisu samostalne. Neki programi integrišu tu dimenziju u osnovne studije.

Praktične pravničke veštine povezane sa pravnim obrazlaganjem, sačinjavanjem odluka, jasnoćom izražavanja i doslednošću prakse, prisutne su kao ishodi učenja u programima, ali ne postoje uvek kao samostalne teme predavanja. Neki programi su snažno usredsređeni na pravničke veštine kroz kliničko obrazovanje, staž i simulacije sudskog postupka ili posebne radionice ili seminare. Drugi programi nisu. Ipak, postoji velika verovatnoća da je sve to integrisano u nastavne metode i predavanja, čak i kada nije vidljivo u nastavnom planu i programu.

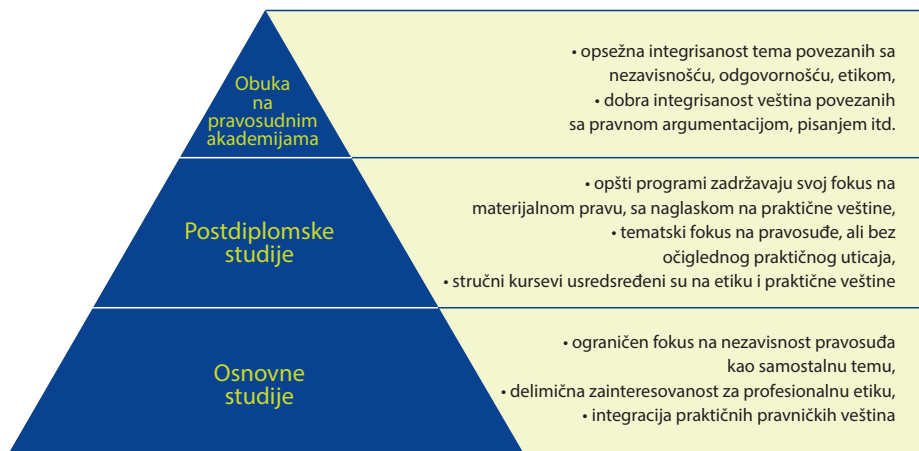
Situacija je nešto drugačija kada su u pitanju postdiplomske studije. Većina opštih postdiplomskih programa u oblasti prava usredsređena je na opšte i horizontalne teme materijalnog prava (građansko pravo, procesno pravo, evropsko pravo itd.). Čini se da pravosuđe ne predstavlja istaknutu oblast izučavanja, uz određene izuzetke. Postoji nekoliko programa o međunarodnom pravosuđu, pravdi i miru, krivičnom pravosuđu itd. Ipak, čini se da takvi nastavni planovi i programi ne obuhvataju praktične dimenzije povezane sa obavljanjem sudske profesije ili funkcije pravosudnog sistema. Izuzetak predstavljaju specijalizovani stručni postdiplomski programi povezani sa pristupom sudskoj ili drugoj pravnoj struci ili specijalizaciji u okviru pravne struke, recimo za advokate ili sudije, koji usvajaju praktičniji pristup takvim pojmovima i temama.

Stručni kursevi su dostupni i u većoj meri integrišu teme povezane sa nezavisnošću, odgovornošću i etikom. Postoje i projekti i druge inicijative usredsređene na te koncepte, ali više na *ad hoc* nego strukturisani način.

Nastavni planovi i programi pravosudnih akademija sadrže sveobuhvatniji pristup pojmovima nezavisnost pravosuđa i profesionalne etike. Svi nastavni planovi i programi u oblasti pravosuđa koji se razmatraju (Grčka, Francuska, Irska, Holandija Španija, Portugalija, Rumunija), u manjoj ili većoj meri, obuhvataju obuke posvećene nezavisnosti pravosuđa, odgovornosti, etici i njihovoj primeni u praksi. U nekim slučajevima, obuka je više teoretska, dok u drugim – kao što su to Španija ili Francuska – obuhvata više oblasti i predstavlja sastavni deo ponuđenog programa. To se može objasniti činjenicom da pravosudne akademije imaju drugačiju ciljnu publiku u poređenju sa opštim pravnim obrazovanjem, a pošto se obraćaju budućim sudijama i tužiocima, sadržaj nastave i pristup prilagođavaju praktičnim potrebama i obavljanju tih profesija u praksi.

Isto se može primetiti u pogledu sudijskih veština. Većina programa zadržava teoretska predavanja, ali integriše i snažne praktične veštine i mogućnosti za primenu tih veština.

Tu situaciju potvrđuje i izveštaj iz 2026. godine Status pravosudnih obuka u Evropi⁵⁸ koji pokazuje da je sadržaj obuka u pogledu etike, pravničkih veština, sudijskih veština i međuljudskih odnosa prisutan u nastavnim planovima i programima pružalaca obuke u pravosuđu i da dopunjuje teme o materijalnom i procesnom pravu. Mera u kojoj je ta obuka teoretska ili praktična razlikuje se u predstavljenim pristupima.

Na kraju, glavni zaključak ove studije je da su nastavni planovi i programi pravnih fakulteta osmišljeni za opštu pravnu publiku i da ne posvećuju dovoljno pažnje etičkim pitanjima. Sasvim je razumljivo što su oni prvenstveno usmereni na materijalnu pravnu obuku, uz dodatak praktičnih elemenata povezanih sa pravničkim razmišljanjem i argumentacijom.

58 https://ejtn.eu/wpcontent/uploads/2026/01/EJTN_State-of-Judicial-Training-in-Europe2026_EN.pdf

Ipak, specijalizovana pravosudna obuka u velikoj meri obuhvata pitanja povezana sa obavljanjem pravosudne profesije. Postoji nekoliko primera kako pravosudni fakulteti nude posebnu transferzalnu obuku o etici i odgovornosti i kako spajaju teoretsku i praktičnu obuku na te teme. Takođe se čini da kontinuirana obuka predstavlja moćan alat za rešavanje takvih nedoumica i da nudi prostor za diskusiju o posebnim izazovima sa kojima se suočavaju oni pravni stručnjaci.

4.2. Preporuke

Kako reformisati pravno obrazovanje kako bi budući pravnici bili bolje pripremljeni za pravničke karijere u demokratskoj državi pod vladavinom prava?

Prva preporuka odnosi se na integrisanje prepoznatljive komponente vladavine prava u pravno obrazovanje na osnovnim studijama. U okviru toga se mogu istražiti ključni pojmovi demokratije i kako državna vlast može funkcionisati u okviru vladavine prava. To bi ponudilo odgovarajući okvir za istraživanje pojmova nezavisnosti pravosuđa, odgovornosti i podele vlasti.

Druga preporuka je da se programi osnovnih studija ojačaju samostalnim modulima usredsređenim na pravničke veštine: pravnu argumentaciju, pisanje, donošenje odluka, simulaciju ročišta, analizu odluka. Tako se može pripremiti teren i razviti kritička sposobnost studenata da se udalje od opisnog i apstraktnog razmišljanja i približe rešavanju problema i donošenju odluka na osnovu dokaza. Taj pristup može se razvijati tokom studija prava.

Treća preporuka je da se u module pravnog obrazovanja ili radionica integrišu informacije iz iskustva svih pravnih profesija. Posete ili interakcija sa sudijama, tužiocima, advokatima, sudskim izvršiteljima, članovima akademske zajednice itd. predstavljale bi dobar način da se omogući sveobuhvatno razumevanje pravnih profesija, njihovih različitih gledišta i izazova svake od njih. U slučaju simulacije sudskog postupka ili ročišta, bilo bi dobro eksperimentisati sa svim ulogama (advokati, sudije, tužioci, sudsko osoblje) kako bi se ponudio celovitiji pristup.

Četvrta preporuka je da se uvedu ključni koncepti etike i praktične vežbe o tome šta bi to moglo da predstavlja za pravne stručnjake. Na nivou osnovnih studija to može da bude uvod u glavne koncepte i ključne dileme i može da pripremi buduće pravnike za potencijalne etičke dileme u karijeri. Preporučuje se da se na nivou postdiplomskih studija više naglase dileme sa kojima se pravni stručnjaci suočavaju kroz primenjene radionice, seminare i rešavanje problema.

Na kraju, što svakako nije najmanje važno, sudijske veštine i etički standardi treba da igraju centralnu ulogu u specijalizovanom obrazovanju namenjenom sudijama i tužiocima. Čak i kada sudijske veštine i etički standardi već postoje u nastavnim planovima i programima početne i kontinuirane obuke, preporučuje se da se ojačaju kroz dopunu teoretskih pristupa praktičnim i iskustvenim pristupima.

Ova publikacija je pripremljena uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope u okviru programa Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku. Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorke i ne predstavlja nužno zvanične stavove Evropske unije, ni Saveta Evrope.

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena deljenju svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 46 država, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Sufinansira
Evropska unija

EVROPSKA UNIJA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Sufinansira i sprovodi
Savet Evrope